

Nr 89

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1960/61 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter, statens lånefond för universitetsstudier samt allmänna studielånefonden; given Stockholms slott den 11 mars 1960.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag om erforderliga anslag för nästa budgetår till studiesociala stödåtgärder. Sålunda äskas å driftbudgeten ett reservationsanslag å 17 865 000 kronor till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter samt å kapitalbudgeten investeringsanslag å dels 10 600 000 kronor till statens lånefond för universitetsstudier, dels 10 200 000 kronor till allmänna studielånefonden. Jämfört med de anslag, som för innevarande budgetår anvisats för ändamålet, innebär anslagsäskandena för budgetåret 1960/61 en ökning med 6 415 000 kronor till naturastipendier och med sammanlagt 3 700 000 kronor till de två lånefonderna eller alltså tillhoppa med 10 115 000 kronor.

Under anslaget till naturastipendier föreslås en utvidgning av stipendieringen till att i princip omfatta samtliga de studerande, som uppfyller de nu tillämpade behovskraven och som har minst Ba (3,0) i genomsnittligt studentbetyg eller häremot svarande kvalifikationer. Vid nuvarande fördelning av de studerande på skilda inkomstgrupper beräknas en sådan ut-

vidgning medföra att cirka 47 procent av en årgång nyinskrivna studerande erhåller stipendier. För närvarande omfattar stipendieringen omkring 26 procent av en årgång nyinskrivna och studielämplighetskravet ligger mellan Ba och AB (3,5). — På grundval av en av studiesociala utredningen avgiven promemoria föreslås, att eleverna vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning i fråga om studiesocialt stöd dels anknyts till naturastipendiesystemet, dels erhåller rätt till räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Vidare föreslås, att naturastipendiesystemet utvidgas till att omfatta studerande vid jordbrukets högre läroanstalter. Slutligen förordas vissa förändringar i fråga om rätten till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land, m. m.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
11 mars 1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, fråga angående *anslag för budgetåret 1960/61 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter, statens lånefond för universitetsstudier samt allmänna studielånefonden* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 139, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter beräkna ett reservationsanslag av 17 885 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (bilagan 30, Kapitalbudgeten, punkterna 14 och 15) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna

till Statens lånefond för universitetsstudier ett investeringsanslag av 10 300 000 kronor samt

till Allmänna studielånefonden ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla desamma.

I. Inledning

I det följande kommer jag till en början att i korthet redogöra för befintliga statliga studiesociala stödformer såvitt gäller de för studerande vid universiteten och andra högre utbildningsanstalter mest betydelsefulla stipendie- och lånemöjligheterna. Mot bakgrunden härav avser jag att till behandling upptaga vissa spörsmål beträffande dimensioneringen av det nuvarande stipendie- och lånesystemet. Jag ingår därvid först på frågan om naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Den pågående expansionen av utbildningsväsendet måste enligt min mening även innefatta förbättrade ekonomiska möjligheter för den enskilde att tillgodogöra sig de ökade utbildningsmöjligheterna. Naturastipendierna, vilka är avsedda för obemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning, spelar härvidlag en mycket viktig roll. I syfte att skapa förbättrade stipendiemöjligheter har detta stipendiesystem också successivt byggts ut under 1950-talet. Med hänsyn främst till den ökning av andelen högskolestuderande från socialgrupp III, som ägt rum under de senaste åren, har den företagna utbyggnaden dock icke varit tillräcklig för att man i dag skall kunna utdela naturastipendier i önskvärd omfattning. Jag har därför för avsikt att framlägga förslag om en sådan ökning av antalet naturastipendier, att väsentligt fler dylika stipendier skall kunna ställas till förfogande för redan nu stipendieberättigade grupper av högskolestuderande.

Såsom jag redan framhållit i årets åttonde huvudtitel bör naturastipendiesystemet tillika utvidgas till att omfatta vissa grupper av studerande, som hittills icke åtnjutit sådana stipendier. Jag vill i anslutning härtill erinra om att jag, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 oktober 1959, tillkallat sakkunniga för att verkställa utredning rörande studiesociala åtgärder på den högre utbildningens område (studiesociala utredningen)¹). Med skrivelse den 26 januari 1960 har utredningen överlämnat en promemoria angående studiesociala åtgärder för de studerande vid vissa skolor för högre konstnärlig utbildning. Enligt utredningens sålunda framlagda delförslag bör ifrågavarande studerande komma i åtnjutande av bland annat naturastipendier. Över utredningens promemoria har utlåtanden avgivits av statskontoret, garantilånenämnden, studiehjälpsnämnden, musikaliska akademiens styrelse, akademien för de fria konsterna, styrelsen för dramatiska teatern, generalpoststyrelsen, styrelsen för stadsteatern Norrköping-Linköping, landsorganisationen i Sverige (LO), tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Föreningen Svenska tonsättare, konstnärernas riksorganisation (KRO), kungl. musikhögskolans elevkår (KME), akademiklubben (kungl. konsthögskolans elevkår), elevföreningen vid dramatiska teaterns elevskola, Sveriges förenade studentkårer (SFS) samt Föreningen aspect. Till garantilånenämndens utlåtande har fogats yttranden av de av utredningens förslag berörda statsstipendienämnderna. Musikaliska akademiens styrelse har överlämnat yttrande från musikhögskolans lärarråd. Härjämte har i anledning av de i promemorian framlagda förslagen ordföranden i Valands konstskolas nämnd inkommit med en skrift.

¹) Såsom ledamöter i utredningen ingår ledamoten av riksdagens första kammare O. Palme, tillika ordförande, filosofie licentiaten H. Berg, förutvarande ordföranden i SFS L. Bodström, ledamoten av garantilånenämnden H. Håkansson, ordföranden i svenska träindustriarbetareförbundet Y. Persson, sekreteraren i TCO P. E. Rönquist samt direktören i SACO B. Östergren.

Jag kommer i det följande att ge en översikt av utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter samt till Kungl. Maj:ts prövning framställa de förslag, som synes mig påkallade.

Jag kommer vidare att föreslå, att naturastipendiesystemet utvidgas till att omfatta jämväl vissa andra nya grupper av studerande, nämligen de studerande vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan samt vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen (hortonomkursen) vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut (i det följande tillsammans benämnda jordbrukets högskolor).

I anslutning till nu berörda frågor kommer jag dessutom att uppta till behandling frågan om rätt till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land samt vissa i anslutning därtill aktualiserade spörsmål.

Slutligen avser jag att framlägga förslag om en höjning av medelsanvisningen till två andra viktiga studiesociala stödformer, nämligen statens lånefond för universitetsstudier och allmänna studielånefonden.

II. Nuvarande studiesociala stödformer

För studerande vid universitet och därmed jämförbara läroanstalter finnes för närvarande dels statsstipendier (naturastipendier), dels olika former av lån, nämligen bland andra s. k. räntefria lån, garantilån till studerande och akademikerlån.

Det statliga *naturastipendiesystemet* infördes budgetåret 1939/40 för studerande vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet. Från och med budgetåret 1944/45 öppnades möjligheter till naturastipendier även för studerande vid de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg. Vid 1950 års riksdag fattades på grundval av studentsociala utredningens förslag (SOU 1948:42) principbeslut om riktlinjer för den framtida utformningen av de studentsociala stödåtgärderna, innebärande i fråga om det direkta stödet att detta skulle inriktas på ett utbyggande av statsstipendier och studielån i kombination. Av statsfinansiella skäl begränsades emellertid tills vidare den fortsatta utbyggnaden av naturastipendiesystemet till en vidgning av kretsen av stipendieberättigade med studerande vid medicinska högskolan i Göteborg. Genom beslut av 1953 års riksdag utvidgades naturastipendieringen till att omfatta samtliga akademiska utbildningsanstalter under åttonde och tionde huvudtitlarna. Vidare ökades stipendietidens längd per läsår från högst åtta till högst nio månader.

Det av studentsociala utredningen uppställda målet — stipendiering av obemedlade och mindre bemedlade studenter vilka uppvisar god studielämplighet — skulle enligt utredningen nås, om stipendieringen utsträcktes till att omfatta omkring en fjärdedel av totalantalet nyinskrivna vid uni-

versitet och högskolor. Genom beslut av 1957 års riksdag anvisades till naturastipendier det belopp, som för budgetåret 1957/58 beräknades erforderligt för utdelning av dels fortsatta stipendier till alla därtill berättigade, dels nya stipendier motsvarande en 26-procentig stipendiering av den aktuella årgången nyinskrivna studerande. För innevarande budgetår har anvisats det belopp, som beräknades erforderligt för ett bibehållande av en stipendieringsfrekvens av nyssnämnda omfattning.

Gällande bestämmelser rörande naturastipendieringen — reglementet 1953: 366 (ändr. 1954: 419 och 1957: 493) för utdelning av statsstipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter — är i huvudsak av följande innehåll.

Naturastipendium skall i regel utgå i form av fri bostad och kost (s. k. helt stipendium) eller i form av endera av dessa förmåner (s. k. delstipendium). Stipendium må dock i undantagsfall utgå, helt eller delvis, i kontant form. Stipendierna må tilldelas obemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg, karolinska institutet, Stockholms högskola, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg, tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö, farmaceutiska institutet (apotekarlinjen), gymnastiska centralinstitutet (gymnastikläroslinjen), socialinstitutet i Stockholm och Göteborg samt sydsvenska socialinstitutet. Naturastipendium får ej innehas under längre sammanlagd tid än tre läsår vid universiteten och karolinska institutet samt Stockholms högskola, två och ett halvt läsår vid tandläkarhögskolorna, två läsår vid tekniska högskolorna, ett och ett halvt läsår vid handelshögskolorna och farmaceutiska institutet, ett läsår vid gymnastiska centralinstitutet samt två terminer vid socialinstitutet. Denna maximitid för innehav av stipendium må begränsas, om så erfordras för att antalet ledigblivna stipendier skall kunna hållas i möjligaste mån konstant från ett år till ett annat. I regel bör stipendium beviljas under den tidigare delen av studietiden. Som nämnts får stipendieförmånerna åtnjutas under högst nio månader av läsåret. Stipendierna utdelas av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg. Utbetalningen ombesörjes av vederbörande läroanstalt.

Ur statens lånefond för universitetsstudier, som tillkom år 1939, kan s. k. *räntefria lån* i enlighet med bestämmelserna i gällande reglemente (SFS 1956: 578) numera beviljas studerande vid samtliga förut sagda läroanstalter och utbildningslinjer samt vid veterinärhögskolan, lantbrukshögskolan, skogshögskolan och högre mejerikursen vid Alnarpsinstitutet. Till en början avsåg låneverksamheten endast studerande vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet. Låneutdelningen utvidgades emellertid enligt beslut av 1944 års riksdag att gälla jämväl studerande vid de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg samt enligt beslut av 1950 års riksdag därjämte studerande vid fackhögskolorna och förutnämnda instituts högre mejerikurs. Studielånen utdelas av de fyra statsstipendienämnderna.

Lån ur fonden i fråga kan beviljas obemedlade och mindre bemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning. Lånen är borgensfria och kan

erhållas för högst ett år i sänder under hela utbildningstiden. I enlighet med beslut av 1953 års riksdag har från och med budgetåret 1953/54 det årliga maximibeloppet för ifrågavarande lån fastställts till 2 500 kronor, dock att, enligt beslut av 1958 års riksdag, detta belopp må, när särskilda omständigheter därtill föranleder, höjas upp till 3 500 kronor. Ränta (för närvarande 2 ½ procent) utgår först från och med tredje året efter det kalenderår, då låntagaren varit berättigad att lyfta sista delen av honom tilldelat studielån. Amorteringsvillkoren fastställs av statsstipendienämnderna i samband med lånens beviljande och avpassas så att lånen skall vara återbetalade senast efter femton år. Utbetalningen av lånen ombesörjes av postsparbanken, till vilken även återbetalningen sker.

På samma ansökningsblankett som för räntefria studielån kan studerande vid samtliga i det föregående omförmälda läroanstalter och utbildningslinjer ävensom studerande vid farmaceutiska institutets receptariekurs söka s. k. *garantilån till studerande* (SFS 1950: 469 med senare ändringar). För dessa lån, som utlämnas av de flesta affärsbanker, sparbanker och riksbankskontor samt vissa studiekreditkassor, står staten som garant. Lånen är amorteringsfria under studietiden men löper med av Kungl. Maj:t fastställd ränta (för närvarande 5 ¼ procent) omedelbart från lånets erhållande. Amorteringstiden uppgår till högst femton år. Något högsta lånebelopp är ej fixerat; det individuella lånebehovet är avgörande för lånets storlek, som fastställs av statsstipendienämnderna på grundval av en av sökanden uppgjord budget. Såsom villkor för erhållande av lån med kreditgaranti gäller, att den sökande skall ha ådagalagt studielämplighet och vara i behov av studiekredit. För den som ännu ej hunnit skaffa sig studiemeriter vid högskola skall enligt bestämmelserna studielämpligheten anses ådagalagd om studentbetyget eller därmed jämförligt betyg har ett genomsnitt av minst Ba.

Under budgetåret 1958/59 beviljade statsstipendienämnderna 10 820 garantilån till studerande med sammanlagt cirka 33,5 miljoner kronor. Sedan år 1950, då dessa lån infördes, har till och med den 30 juni 1959 beviljats sammanlagt ungefär 22 000 lån med något över 150 miljoner kronor, varav 100 miljoner kronor i kapitalskuld för 14 700 låntagare kvarstod. Av skillnaden, omkring 50 miljoner kronor, hade 36 miljoner kronor överförts till s. k. akademikerlån, medan återstoden amorterats eller ännu ej uttagits.

De som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen kan få sina studieskulder samlade i ett lån med statlig kreditgaranti (SFS 1946: 676 med senare ändringar), s. k. *akademikerlån*. Beslut om den statliga kreditgarantin fattas av garantilänenämnden, som tillika har vissa centrala uppgifter beträffande övriga i det föregående skildrade stipendie- och låneformer. Lånen utbetalas av samma kreditinstitut som utbetalar garantilån till studerande. I ett akademikerlån samlas i princip samtliga den sökandes

olika lån med undantag av statens räntefria lån och värnpliktslån. Genom akademikerlånet befrias sålunda eventuella borgensmän från sina förpliktelser och något speciellt försäkringsskydd för låntagaren erfordras i regel icke. Akademikerlånen skall vanligen vara återbetalade inom femton år och räntan är för närvarande $5\frac{1}{4}$ procent.

Under budgetåret 1958/59 beviljades kreditgaranti för inemot 500 akademikerlån med sammanlagt 6,8 miljoner kronor. Därav utgjorde dock 3,7 miljoner kronor en överföring av garantilån till studerande. Vid utgången av nämnda budgetår uppgick den totala kapitalskulden till inemot 64 miljoner kronor fördelade sig på cirka 8 500 akademikerlån. Från starten budgetåret 1946/47 har till och med den 30 juni 1959 beviljats kreditgaranti för akademikerlån med totalt 120 miljoner kronor, varav 36 miljoner kronor utgjorts av överförda garantilån till studerande.

Till elever vid de högre yrkesutbildande skolor, som är statliga eller ställda under statlig tillsyn och som icke är att hänföra till kategorien universitet och högskolor, kan enligt allmänna studiehjälpsreglementet (SFS 1958: 326) statlig studiehjälp utgå i form av *räntefria lån ur allmänna studielånefonden*. Lånen beviljas av studiehjälpsnämnden och är maximerade till 2 500 kronor per år men må, när särskilda omständigheter därtill föranleder, uppgå till 3 500 kronor. Som villkor för erhållande av dessa lån gäller, att den sökande skall vara i behov av ekonomisk hjälp och kunna anses äga förutsättningar att fullgöra den ifrågavarande utbildningen. Lånen erhålles utan borgensförbindelse eller annan säkerhet. Räntan är $2\frac{1}{2}$ procent. Lånen är dock räntefria (och ej sällan också amorteringsfria) till och med andra året efter det, under vilket sista delutbetalningen erhållits. Amorteringstiden är i regel tio, dock högst femton år.

Vid vissa skolor och utbildningslinjer kan del av den studiehjälp, som bedömes bära tillerkännas eleven, utgå i form av *stipendium*. Studiehjälpsnämnden kan härvid, då synnerliga skäl anses föreligga, bevilja elev såväl maximalt studielån som högsta möjliga stipendium. Stipendiebeloppen är vid lärarutbildningsanstalt maximerade till 960 kronor per läsår för elev över 18 års ålder och till 800 kronor per läsår till yngre elev samt vid fackutbildningsanstalt till 900 kronor per läsår för elev över 18 års ålder och till 675 kronor per läsår till yngre elev. För studier vid lärarutbildningsanstalt beviljas stipendium endast till elev med försörjningsplikt eller om ömmande skäl föreligger. Såsom stipendievillkor för studier vid fackutbildningsanstalt har föreskrivits att eleven skall deltaga i dagundervisning. De lärarutbildnings- respektive fackutbildningsanstalter, som här avses, har angivits i en till förutnämnda reglemente fogad förteckning. Exempel på lärarutbildningsanstalter är folkskoleseminarier, statsunderstödda förskole- och särskoleseminarier, teckningslärarinstitutet och statliga skolköksseminarier samt utbildningslinjerna för musiklärarexamen, högre organistexamen

och högre kantorsexamen vid musikhögskolan. Såsom fackutbildningsanstalter anges exempelvis konstfackskolan, grafiska institutet, fackskolorna vid högre tekniskt läroverk, sjukgymnastinstitutet i Stockholm, farmaceutiska institutets receptarielinje, sjöbefälsskolorna (med undantag för skeppar- och maskinistklasserna), statens brandskola och sjuksköterskeskolorna.

III. Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

1. Ökat antal naturastipendier åt nu stipendieberättigade grupper av studerande

Av innevarande budgetårs anslag till naturastipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter, 11 450 000 kronor, har beräknats 11 280 000 kronor till naturastipendier, 9 700 kronor till bokstipendier, 150 000 kronor till statsstipendienämndernas förvaltningskostnader och 10 300 kronor till Kungl. Maj:ts disposition.

Garantilånenämnden föreslår, att anslaget för nästa budgetår höjes med 2 130 000 alternativt med 5 530 000 kronor till 13 580 000 respektive 16 980 000 kronor. Därvid beräknar nämnden en ökning av anslagsmedlen till naturastipendier med 2 120 000 alternativt 5 520 000 kronor till 13 400 000 respektive 16 800 000 kronor och till statsstipendienämndernas förvaltningskostnader med 10 000 kronor till 160 000 kronor; i fråga om anslagsmedlen till bokstipendier och till Kungl. Maj:ts disposition räknar nämnden med oförändrade belopp, 9 700 respektive 10 300 kronor.

Naturastipendier. Beträffande naturastipendierna har garantilånenämnden gjort kostnadsberäkningar för två alternativ. Det första av dessa upptager de automatiska kostnadsökningar, som hänför sig till studentantalets ökning samt till den rätt till fortsatt stipendieinnehav som stipendiereglementet medger. Det andra alternativet innebär en beräkning av kostnaderna för att härutöver möjliggöra, att nya stipendier kan ställas till förfogande under 1960/61 för dem som har minst Ba i genomsnittligt studentbetyg och som uppfyller nu tillämpade ekonomiska behovskriterier. Vid båda alternativen har garantilånenämnden räknat med en från 2 400 till 2 450 kronor förhöjd kostnad per stipendium.

I anslutning härtill anför garantilånenämnden följande.

Till grund för den successiva utbyggnad av de studentsociala stödåtgärderna, som beslutats av riksdagen åren 1950—59, har legat de riktlinjer, som utformades av studentsociala utredningen i dess betänkande SOU 1948: 42. Utredningen förordade att naturastipendium skulle utgå till alla obemedlade studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter, som hade

minst Ba i genomsnittligt studentbetyg. Vid dåvarande rekrytering beräknades stipendiebehov föreligga för omkring en fjärdedel av de nyinskrivna studenterna vid dessa läroanstalter. Från och med budgetåret 1957/58 har stipendieringen nått denna senare omfattning. Under de senaste åren har emellertid skett en avsevärd ökning av andelen högskolestuderande från socialgrupp III. Betygsgränsen för erhållande av stipendium har därför blivit högre än studentsociala utredningen avsåg och ligger för närvarande ungeför mitt emellan Ba och AB.

En från genomsnittsbetyget Ba + till Ba utvidgad stipendiering kan vid oförändrad behovsbedömning beräknas leda till en ökning av antalet stipendiater med cirka 63 procent. Denna siffra grundar sig på en av 1955 års universitetsutredning publicerad undersökning rörande dem som under läsåret 1948/49 inskrivits vid universitet och högskolor. Siffran bestyrkes vidare av statistiskt material beträffande senare studentgångar. Undersökningen visar även att studieeffektiviteten är ungefär densamma för dem som ligger mellan Ba och Ba + som för dem som har ett genomsnittsbetyg mellan Ba + och AB.

Vad beträffar *fortsatta stipendier* erinrar garantilånenämnden bland annat om att fortsatt stipendium beviljas med förtursrätt framför utseende av nya stipendiater. På grundval av uppgifter från statsstipendienämnderna beräknar garantilånenämnden behovet av fortsatta stipendier under budgetåret 1960/61 till motsvarande sammanlagt 3 240 hela stipendier.

I fråga om utvecklingen av antalet *nya stipendier* vid universitet och högskolor under de senaste sex åren hänvisar garantilånenämnden till följande tablå. I denna har även intagits nämndens beräkning av stipendiebehovet för läsåret 1960/61 dels med oförändrad betygsgräns, dels med utsträckning till Ba-gränsen, vilket senare, enligt vad som förut anförts, kan väntas öka behovet av nya stipendier med cirka 63 procent.

År	Antal student-examina	Nyinskrivna		Utdelade stipendier	
		Antal	% av student-examina	Antal	% av nyinskrivna
1954	5 289	4 258	80,5	548	13
1955	5 886	4 501	76,5	690	15
1956	6 502	5 163	79,5	1 081	21
1957	7 251	5 635	77,7	1 602	28
1958	7 814	6 540	83,7	1 710	26
1959	8 170 ¹⁾	6 840 ²⁾	83,7 ²⁾	1 914	29
1960	9 006 ¹⁾	7 530 ²⁾	83,7 ²⁾	(2 180 ³⁾ (3 540 ⁴⁾	(29 ³⁾ (47 ⁴⁾)

¹⁾ Beräknat enligt realskoleutredningens metod.

²⁾ Antagen inskrivningsfrekvens 83,7 procent; samma som år 1958.

³⁾ Oförändrad utdelningsfrekvens.

⁴⁾ Utdelningen utsträckt till Ba-gränsen.

Garantilånenämnden anför härefter bland annat:

I detta sammanhang vill garantilånenämnden även nämna, att icke mindre än 5 185 ansökningar till nytt stipendium inkom våren 1959. De båda närmast föregående åren, 1958 och 1957 var antalet 4 572 respektive 3 773. De utdelade nya stipendierna utgjorde således respektive 43, 37 och 37 procent av antalet sökande för vart och ett av åren 1957, 1958 och 1959. Beträffande den i tablån angivna siffran, 6 840, för antalet nyinskrivna läs-året 1959/60 skall uppmärksammas att den är preliminär och enligt de senaste årens erfarenhet kommer att bli högre i verkligheten. Motsvarande siffra för stipendieringsfrekvensen, 29 procent, är därför endast skenbar och motsvarar i realiteten cirka 26 procent. För att korrigera för samma felkälla vid framräkningen av det erforderliga antalet stipendier för 1960, har garantilånenämnden därför använt 29 procent även för detta år. Vid socialinstituten erfordras för vårterminen 1961 nya stipendier till 100 studerande vid oförändrad utdelningsfrekvens. I det utvidgade alternativet erfordras 160 stipendier. I värde motsvarar dessa en-terminsstipendier således 50 respektive 80 helårsstipendier.

Garantilånenämnden beräknar alltså för budgetåret 1960/61 sammanlagt ($2\ 180 + 50 =$) 2 230 nya stipendier enligt det alternativ som innebär en oförändrad stipendieringsfrekvens och ($3\ 540 + 80 =$) 3 620 nya stipendier enligt Ba-alternativet. Det förra innebär en ökning med 316 stipendier, enbart på grund av ökat studentantal; det senare en ökning med 1 706 stipendier från innevarande budgetår.

Årskostnaden för ett helt naturastipendium har under de senaste två budgetåren beräknats till i genomsnitt 2 400 kronor. Statsstipendienämnderna räknar för budgetåret 1960/61 med 2 400 kronor i Uppsala, 2 500 kronor i Lund, 2 600 kronor i Stockholm och 2 750 kronor i Göteborg. På grund av de ökningar både beträffande matkostnader och studentrumshyror, som inträtt sedan september 1957, då garantilånenämnden senast förordade en höjning av beloppet, föreslår nämnden, att detta för 1960/61 uppräknas med 50 kronor till 2 450 kronor för helt stipendieår om nio månader. Denna höjning är enligt nämndens uppfattning av automatisk natur och nödvändig för att vidmakthålla stipendiernas realvärde.

Garantilånenämndens beräkning för nästa budgetår innebär sammanfattningsvis i alternativet med oförändrad betygsgrens 3 240 *fortsatta* och 2 230 *nya* hela stipendier eller sammanlagt 5 470 stipendier. Härtill beräknar nämnden ett anslagsbelopp av ($7\ 940\ 000 + 5\ 460\ 000 =$) 13 400 000 kronor, vilket utgör en ökning med 2 120 000 kronor från innevarande budgetår. För Ba-alternativet räknar nämnden med 3 240 *fortsatta* och 3 620 *nya* hela stipendier eller sammanlagt 6 860 stipendier. Härtill beräknar nämnden ett anslagsbelopp av ($7\ 940\ 000 + 8\ 860\ 000 =$) 16 800 000 kronor, vilket innebär en ökning med 5 520 000 kronor jämfört med innevarande budgetår.

Förvaltningskostnader. Garantilånenämnden föreslår för nästa budgetår — som förut nämnts — en höjning av anslagsposten till för-

valtningskostnader med 10 000 kronor till 160 000 kronor. Som skäl härför anföres följande.

Statsstipendienämnderna äskar för budgetåret 1960/61 sammanlagt 169 400 kronor under hänvisning till den väntade fortsatta expansionen beträffande stipendie- och låneverksamheten. Hur denna har utvecklats under de senaste fem budgetåren illustreras av att sammanlagda antalet beviljade garantilån till studerande, räntefria studielån och naturastipendier under vart och ett av budgetåren 1954/55—1958/59 utgjorde 7 930, 9 867, 13 279, 17 795 respektive 19 646.

Som garantilånenämnden anmälde i förra årets petita har statens organisationsnämnd under år 1958 företagit en utredning beträffande statsstipendienämndernas organisation och arbetsrutiner. I samband härmed uppskattades även behovet av personal av olika kompetens vid nämndernas kanslier. Kontorspersonalen har där hittills varit arvodesanställd.

Eftersom verksamheten är av permanent karaktär och har bedrivits i nuvarande form sedan år 1950, förordade garantilånenämnden i förra årets petita, att extra ordinarie befattningar inrättades för ifrågavarande personal.

Garantilånenämnden upprepar sitt förslag och hemställer, att i enlighet med organisationsnämndens beräkningar följande extra ordinarie tjänster inrättas vid statsstipendienämnderna från och med budgetåret 1960/61:

Uppsala: 1 kontorist i Ae 9;

Lund: 1 kontorist i Ae 9;

Stockholm: 1 kansliskrivare i Ae 10; samt

Göteborg: 1 kontorist i Ae 9.

Vidare förordas att statsstipendienämnden i Stockholm erhåller rätt att anställa biträden i reglerad befordringsgång. Dessutom förutsättes att ett växlande behov av timavlönad skrivbiträdespersonal kommer att föreligga.

Enär befattningarna som sekreterare vid statsstipendienämnderna har bisysslekaraktär, har den heltidstjänstgörande personalen ansetts böra placeras i minst kontoristgraden utom i Stockholm, där kansliskrivargraden funnits motiverad på grund av en något annorlunda arbetsfördelning samt större arbetsvolym inbegripet arbetsledning för två andra biträden.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) hemställer i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 oktober 1959, att för nästa budgetår beräknas till naturastipendier ett anslag av 25 063 500 kronor. Vidare föreslår SFS, att stipendium bör kunna beviljas för första gången även under senare delen av studietiden samt att studerande vid farmaceutiska institutets apotekarlinje medges rätt att inneha stipendium under ytterligare ett halvt läsår, d. v. s. under sammanlagt två läsår. Mot bakgrunden av de sålunda framförda förslagen och under antagande att naturastipendier bör stå till förfogande för en 49-procentig stipendiering beräknar SFS det erforderliga antalet stipendier till 7 015.

I sin skrivelse hänvisar SFS inledningsvis till de riktlinjer för det statliga naturastipendiesystemet, som antogs av 1950 års riksdag, samt anför i huvudsak följande.

Man torde kunna konstatera, att stipendiesystemet haft den rekryteringseffekt, som riksdagen förutsåg. Riksdagens intentioner är således på

väg att förverkligas. Det är dock oriktigt att antaga, att en 26-procentig stipendiering skulle innebära, att de ursprungliga målen uppnåts. — Studentsociala utredningen förutsatte, att den sociala rekryteringen till universitet och högskolor skulle komma att förändras. I takt därmed borde enligt utredningens uttryckliga förslag andelen stipendierade ökas. — SFS finner, att riksdagens beslut måste anses innebära, att man bör ta konsekvenserna av den socialgruppsförskjutning bland de studerande, som bland annat stipendieringen själv orsakar. Med 1940-talets socialgruppsfördelning betydde detta en stipendiering av 26 procent av de nyinskrivna. Först 1957 uppnåddes denna 26-procentiga stipendiering. Den socialgruppsfördelning, som nu råder, bör emellertid leda till en utvidgning av stipendieringen. — När det gäller att beräkna andelen studenter av en inskrivningsårgång, som uppfyller det ekonomiska behörighetskravet, kan man utgå från 1957 års studentekonomiska undersökning, utförd av statistiska centralbyrån. Denna undersökning visar, att 65 procent av samtliga inskrivna torde uppfylla det ekonomiska behörighetskravet. Detta var den andel av det totala antalet nyinskrivna, som under åren 1953—1956 hade en föräldrainskomst under 20 000 kronor, vilket är den tolkning, som statsstipendienämnderna ger studentsociala utredningens principer om »obemedlade och mindre bemedlade» studenter. Ungefär 75 procent av de nyinskrivna uppfyller det fastställda betygskravet (3,0 poäng). Därav följer, att omkring 49 procent (d. v. s. 75 procent av 65 procent) av samtliga nyinskrivna i varje årgång får anses vara stipendieberättigade. En självklar förutsättning för denna beräkning är, att det icke finns någon korrelation att ta hänsyn till mellan föräldrarnas inkomst och studenternas genomsnittsbetyg.

För stipendietidens längd är den grundläggande principen, att stipendium skall utgå under halva den genomsnittliga studietiden för avsedd lägre akademisk examen. — Farmaceutiska institutets studentkår har i underdånig skrivelse den 7 mars 1957 visat, att studietiden på apotekarlinjen överstiger 4 ½ år. Farmaceututbildningskommittén framhåller i sitt första betänkande, att medianvärdet för studietiden uppgår till 4 år och 7 månader. SFS finner det därför naturligt, att stipendietiden för de studerande vid farmaceutiska institutet utsträcker till 2 år.

Vad SFS i det föregående föreslagit, innebär såvitt organisationen kan finna, endast ett förverkligande av de principer, som antagits av 1950 års riksdag i fråga om studentsocialt stöd. Genomförandet av detta program anser SFS vara ett lämpligt första steg i utbyggnaden av ett mera omfattande studentsocialt stöd. På en enda punkt har SFS dock funnit det befogat att redan i år framlägga förslag, som går utöver 1950 års principbeslut. Enligt reglementet för naturastipendium kan studerande i regel icke erhålla stipendium första gången, sedan han varit närvarande vid läroanstalten under två läsår, såvida icke de ekonomiska förhållandena under studietiden avsevärt försämrats. SFS anser, att detta medför betydande orättvisor. En studerande med förhållandevis lågt studentbetyg har för närvarande mycket små möjligheter att erhålla statsstipendium. Under den korta period vid den högre läroanstalten, då en studerande är berättigad att söka nytt stipendium hinner denne sällan nå sådana resultat, att en statsstipendienämnd anser dem uppväga studentbetyget. Det är orimligt, att ett lågt studentbetyg skall hindra en studerande att komma i åtnjutande av stipendium vid den högre läroanstalten, även om han genom goda akademiska studie-

resultat visar sig väl berättigad till sådant. SFS anser därför, att en studerande, som genom akademiska meriter ådagalagt studielämplighet, skall kunna erhålla stipendium när som helst under studietiden.

I detta sammanhang torde böra redovisas de av 1958 års besparingsutredning framförda förslagen rörande stipendier och lån för studier vid universitetet m. fl. läroanstalter.

Utredningen föreslår en omprövning av gällande principer för fördelning av studentstödet på olika stödformer så att en väsentlig förskjutning mot räntefria studielån och statsgaranterade lån kan komma till stånd.

Vidare föreslår utredningen, att en efter nuvarande läge avpassad höjning bör ske av den ränta, som efter viss tid löper å räntefritt studielån.

Av remissyttrandena över besparingsutredningens förslag framgår, att kanslern för rikets universitet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna finner den omprövning av gällande principer för fördelning av studentstödet på olika stödformer, som utredningen förordat, påkalla en översyn av hela det föreliggande problemkomplexet.

TCO anser, att ifrågakvarande omprövning måste inrymma frågan om i vilken utsträckning man genom en sådan omläggning berövar vårt land möjligheten att nyttiggöra dess stora begåvningsreserver.

Fullmäktige i riksbanken har i och för sig intet att invända mot förslaget om höjning av räntan på studielån, men ifrågasätter, om inte en allmän översyn bör företagas av räntesättningen vid lån ur statens utlåningsfonder.

Statskontoret erinrar, att avvägningen av räntesatsen för de räntefria studielånen var föremål för ingående prövning vid tillkomsten av gällande bestämmelser om ränta å lån från statens utlåningsfonder (jfr prop. 1943: 343). Någon omprövning av räntan särskilt för nu ifrågakvarande lån anser ämbetsverket vid angivna förhållande icke böra ifrågakomma, utan torde frågan härom böra upptagas i ett större sammanhang.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser sig icke kunna biträda utredningens förslag om en minskning av anslagen till stipendier genom en förskjutning mot räntefria studielån och statsgaranterade lån.

Socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Örebro län, Statstjänstemännens riksförbund, SACO, LO och SFS har avstyrkt utredningens förslag.

Jag övergår härefter till att behandla frågan om naturastipendier m. m. åt vissa nya grupper av studerande. Härvid kommer jag först att redogöra för studiesociala utredningens förslag om förbättring av stödet till studerande vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning samt för remissinstansernas synpunkter på ifrågakvarande förslag. Därefter upptager jag fråga om utvidgning av naturastipendiesystemet till att avse jämväl studerande vid jordbrukets högskolor. Jag kommer slutligen att ingå på spörsmålet om rätt till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land samt vissa i anslutning därtill aktualiserade frågor.

2. Naturastipendier m. m. åt studerande vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning

Studiesociala utredningens förslag

Såsom inledningsvis framhållits har studiesociala utredningen framlagt ett delförslag om studiesociala åtgärder för de studerande vid vissa skolor för högre konstnärlig utbildning. Av anförda skäl finner utredningen det i hög grad önskvärt, att en reform på detta område snarast genomföres. Samtidigt finner dock utredningen det angeläget att betona, att det framförda förslaget skall ses såsom *ett provisorium* i avbidan på utredningens framtida överväganden rörande hela det frågekomplex, som förelagts utredningen.

Av den förut lämnade redogörelsen för nuvarande studiesociala stödformer torde framgå, att eleverna vid de statsunderstödda skolorna för högre konstnärlig utbildning icke är berättigade till några statliga stipendier, om undantag göres för de elever vid musikhögskolan, som undergår utbildning för musikhögskoleexamen, högre organistexamen eller högre kantorexamen. Dessa tre grupper av elever har nämligen möjlighet till stipendier enligt det allmänna studiehjälpsreglementet. För övriga elever vid musikhögskolan, samt för eleverna vid musikkonservatoriet i Göteborg, konsthögskolan, dramatiska teaterns elevskola och elevskolorna vid Göteborgs, Malmö samt Norrköping-Linköpings stadsteatrar står lån ur allmänna studielånefonden till förfogande såsom enda statliga studiehjälp. Totalantalet studerande vid dessa sju skolor uppgår läsåret 1959/60 till i runt tal 620 elever, därav vid konsthögskolan 150, musikhögskolan 370, musikkonservatoriet i Göteborg 50 samt teaterskolorna 50.

Av en av utredningen lämnad redogörelse för organisationen och undervisningen m. m. vid de sju skolorna för högre konstnärlig utbildning framgår bland annat följande.

Musikhögskolan i Stockholm har två huvuduppgifter, nämligen att dels bibringa eleverna konstnärlig utbildning i musik genom specialstudier och dels fungera såsom läroanstalt för dem som önskar avlägga examina för vinnande av behörighet för anställning som kyrkomusiker (organist eller kantor), musikhögskoleexamen vid statlig eller kommunal skola eller som militär musikkonservator.

Läroämnena fördelas i avdelningar (avdelning I—IV), varvid ämnena inom avdelning I avser den förutnämnda specialistutbildningen. Huvudämnena är något av följande ämnen: orgel, piano, solosång, ett stråkinstrument, harpa, ett blåsinstrument av trä och ett blåsinstrument av mässing samt kontrapunkt, komposition och dirigering. Därjämte undervisas eleverna inom denna utbildningsgren i vissa till huvudämnet hörande biämnen. Enligt det för musikhögskolan gällande reglementet må elev, som bedriver nu nämnda specialstudier, ej utan särskilt medgivande åtnjuta undervisning längre tid än sex terminer i ett och samma huvudämne. Denna regel har emellertid tillämpats så att elev som i sina studier ådagalägger särskild

musikalisk begåvning regelmässigt erhåller dylikt medgivande. Den verkliga studietiden för solisteleverna uppgår därför till genomsnittligt tio till tolv terminer, stundom längre. Framför allt är en längre studietid vanlig i de relativt sällsynta fall, då elev vinner tillträde till skolan i början av tonårsåldern eller vid än lägre ålder. Normalt inskrives dessa och övriga elever i 18—20-årsåldern.

Avdelning II omfattar fyra grupper av ämnen, som leder till examina, nämligen högre organistexamen, högre kantorsexamen, musiklärarexamen samt militär musikdirektörsexamen. Inom varje grupp finnes dels s. k. examensämnen, dels s. k. studieämnen. I examensämnena avslutas undervisningen med examensprov, i studieämnena lämnas endast intyg om fullbordad genomgång av undervisningen. Antalet examensämnen utgör åtta i musiklärarexamen samt fem i övriga examina. Utan särskilt medgivande må elev ej åtnjuta mer än sex terminers undervisning å vardera av organist- och kantorslinjerna eller mer än åtta på musiklärar- eller militär musikdirektörlinjerna. Ej ovanligt är dock, att elev avlägger examen på mer än en av dessa linjer och den genomsnittliga studietiden omfattar därför merendels fem à sex år eller mer. Den verkliga studietiden för de elever som studerar på endast en linje är vanligtvis längre än den i reglementet fastställda.

Avdelning III innefattar endast ett ämne nämligen pianostämning som studeras under fyra terminer. I detta ämne må även avläggas examen. Studierna bedrivs jämsides med annan utbildning vid högskolan.

Avdelning IV slutligen utgör en grupp av ämnen för elever i musikhögskolans operaklass. I gruppen ingår tio ämnen, av vilka här kan nämnas förutom scenisk-dramatisk sång bland annat talteknik, piano, levande språk, musik- och teaterhistoria samt plastik och dans. Utbildningen är tvåårig, men föregås regelmässigt av annan utbildning, huvudsakligen i ämnet solosång, antingen vid musikhögskolan eller annorstädes.

Vid musikhögskolan är sedan höstterminen 1958 undervisning för musikledarexamen försöksvis anordnad. Utbildningen beräknas kräva samma tid som för musiklärarexamen, d. v. s. stadgeenligt åtta terminer. Inträdesproven till denna linje är i princip desamma som proven för inträde till musiklärarlinjen.

Slutligen finnes vid musikhögskolan undervisning för musikpedagogisk examen i ämnena piano, violin, violoncell, klarinett, sång och musikteori. Undervisningen har formen av en tvåårig musikpedagogisk kurs, som leder till examen. Den som på kortare tid inhämtar föreskrivna kunskaper kan dock avlägga examen tidigare. De som antages till elever i dessa kurser förutsättes ha nått en relativt hög standard i respektive huvudämnen. I kurserna ingår sålunda icke individuell undervisning i huvudämnet med undantag för kursen i musikteori, där dylik undervisning meddelas. De studerande vid de musikpedagogiska kurserna är därför i regel inskrivna även på någon av musikhögskolans övriga linjer.

Undervisningskapaciteten vid musikhögskolan är begränsad. Till följd av det stora antalet inträdessökande är antagningskraven därför förhållandevis stränga. För att vinna inträde vid skolan fordras av samtliga sökande musikalisk begåvning samt tillräcklig vokal, instrumental eller musikteoretisk utbildning för att den sökande skall kunna tillgodogöra sig den undervisning som meddelas inom den avdelning eller grupp, i vilken inträde sökes. Samtliga sökande får undergå inträdesprov, vilka bedömes

av därför särskilt utsedda nämnder. I regel har de sökande erhållit flerårig undervisning antingen vid annan musikskola eller privat. Skyldighet att avlägga inträdesprov åligger även elev, som önskar tillträde till ny ämnesgrupp, eller som utan tillstånd varit frånvarande från högskolan en termin eller längre tid och ånyo söker inträde. Vid de anordnade proven utgallras ungefär två tredjedelar av de sökande.

Utöver musikalisk begåvning fordras jämväl det mått av allmänbildning, som må anses nödvändigt för att den sökande skall kunna följa undervisningen vid skolan. Dock erfordras för sökande till organist-, kantors- eller musiklärarlinjerna minst realexamen eller däremot svarande kunskaper. Till följd av den hårda konkurrensen bland de inträdessökande utgöres av skolans samtliga nuvarande elever en tredjedel och bland eleverna på musiklärarlinjen cirka hälften av studenter. På grund av sovringen bland elevmaterialet är bortfallsfrekvensen praktiskt taget obefintlig. I enstaka fall har elever emellertid tvingats avbryta studierna i förtid till följd av svårartad sjukdom eller annan därmed jämförlig orsak, som ej har samband med elevens bristande studielämplighet.

Elevantalet höstterminen 1959 uppgick till totalt 368, varav dock ett tjugotal elever var frånvarande. Av de närvarande studerade 193 elever inom avdelning I, på de fyra under avdelning II nämnda examenslinjerna 168, inom avdelning III (pianostämmarklassen) 6, och inom avdelning IV (operaklassen) 9 elever. 31 elever följde undervisningen i de musikpedagogiska kurserna eller avsåg att avlägga musikledarexamen. Ett sextiotal elever var inskrivna på mer än en avdelning. Härtill kom 50 militära beställningshavare, som bedrev studier vid högskolan.

Undervisningen vid *musikkonservatoriet i Göteborg* är upplagd efter i princip samma grunder som undervisningen vid musikhögskolan i Stockholm. Konservatoriet har emellertid endast partiell examensrätt. Endast i studieämnena äger konservatoriet rätt att utfärda intyg om genomgången utbildning, medan i examensämnena eleverna är nödsakade att avlägga slutprov i Stockholm. Den praktiska delen av musiklärarutbildningen, inkluderande undervisningsövningar i skolor samt auskultation, må dock numera fullgöras i Göteborg. Inträdesproven för sökande till konservatoriet är desamma som för intagningen vid musikhögskolan i Stockholm. Gallringsprocenten är likaså av samma storleksordning, d. v. s. endast cirka en tredjedel av de sökande kan beviljas inträde vid konservatoriet.

Innevarande läsår är 53 elever inskrivna vid läroanstalten. Av eleverna bedriver inemot trettio studier för avläggande av musiklärar-, högre organist- eller högre kantorsexamen och ett tjugotal elever genomgår solistutbildning. Antalet musikmilitärer utgör åtta. Konservatoriet åtnjuter sedan budgetåret 1958/59 statsbidrag om 100 000 kronor årligen ur ett under åttonde huvudtiteln uppfört anslag.

Undervisningen vid *konsthögskolan* är indelad i tre grupper, målar-, arkitektur- och skulpturskolorna. Till högskolan är dessutom förbundna en skola för grafisk konst och ett institut för materialkunskap.

De obligatoriska läroämnena och övningarna vid målar- och skulpturskolorna är — utöver målning och skulptur — teckning, arkitektur, materialkunskap, plastisk anatomi, perspektivlära och konsthistoria. För att vinna inträde vid målar- eller skulpturskolorna erfordras förutom uppnådda 17 års ålder, ett visst mått av allmänbildning samt konstnärlig begåvning. I allmänhet är åldern vid inträdet 20 å 25 år. Eleverna antages endast vid

varje läsårs början efter genomgångna prov. Före inträdesansökan har de sökande därför regelmässigt genomgått flerårig utbildning antingen vid annan läroanstalt eller privat. Utgallringen bland de sökande är stor; endast tio à femton procent av de sökande antages såsom elever. Enligt gällande stadgar för konsthögskolan kan studerande vara inskriven som elev vid målar- eller skulpturskolorna högst fem år. I undantagsfall kan elev medgivas ett år därtöfver, t. ex. till följd av sjukdom, värnplikt eller annat därmed jämförligt giltigt skäl. Senast före utgången av det tredje läroåret skall elev i dessa båda skolor avlägga vissa prov i plastisk anatomi, perspektivlära och materialkunskap, vid risk att eljest skiljas från skolan. Skolans lärarråd kan därjämte i samband med den årliga bedömningen av elevernas arbeten skilja sådan elev från högskolan som under de tre första studieåren icke ådagalägger nöjaktig begåvning.

Arkitekturskolans uppgift är att bereda de studerande tillfälle att fördjupa sina insikter i och vidga sin blick på byggnadsproblemen samt att främja arkitekturens utveckling ur såväl konstnärlig och teknisk som samhällelig synpunkt. För inträde fordras avlagd examen på arkitektlinje vid teknisk högskola samt intyg om minst tolv månaders byggnads- och kontorsarbete. På grund härav ligger inträdesåldern genomsnittligt högre vid arkitektskolan än vid de båda tidigare nämnda skolorna. Studierna bedrivs av eleverna i stor utsträckning parallellt med eget yrkesarbete.

Den med högskolan förbundna skolan för grafisk konst står öppen för högskolans samtliga elever och i mån av utrymme även för f. d. elever vid högskolan. Institutet för materialkunskap har till uppgift att dels utföra forskningsarbete rörande arbetsmaterial, konserveringsteknik m. m. och dels stå konstnärer till tjänst med råd och upplysningar.

Beträffande bortfallsfrekvensen vid konsthögskolan gäller vad förut sagts om musikhögskolan. Antalet elever uppgår innevarande läsår till totalt 146; därav är 61 inskrivna vid arkitektskolan.

Dramatiska teaterns elevskola ävensom elevskolorna vid de tre övriga statsunderstödda teaterskolorna i Göteborg, Malmö och Norrköping har till uppgift att utbilda skådespelare. Undervisningen omfattar välläsning, rollstudium, mimik, plastik, maskering, dramatisk historia, konst och litteratur samt dans, fäktning och gymnastik. För att vinna inträde vid skolan erfordras frihet från sådan dialekt och sådant fel i talorganen, som icke anses kunna bortarbetas, i varje fall inom rimlig tid. Tillika kräves en ålder av lägst 17 år för män och lägst 16 år för kvinnor.

Elevintagning äger i Stockholm rum varje år och i övriga skolor varje eller vartannat år. Intagningen föregås av prov inför därför av teatern utsedd jury. Prövningen omfattar i regel tre i förväg inlärdas dramatiska scener. Utgallringen bland de sökande är stor; endast fem à tio procent antages såsom elever. Vid teaterskolan i Stockholm, som är den största av de fyra skolorna, intogs sålunda höstterminen 1959 endast åtta av 122 sökande.

Den obligatoriska undervisningen är tvåårig. Under det andra läsåret får eleverna fullgöra viss scentjänstgöring. De uppbär därvid arvode med för närvarande tio kronor per föreställning, dock ingen ersättning för repetition vari de medverkar. Elever, som under de båda obligatoriska läroåren visat fallenhet för skådespelaryrket antages såsom s. k. premiärelever under ytterligare ett år. Praxis har numera utvecklats sig därefter att samtliga elever befordras till premiärelever. Dessa uppbär ett stipendium, vilket t. ex. vid dramatiska teatern uppgår till 3 500 kronor per år. Bortfallsfrekvensen

under studietiden är så gott som ingen. Läsåret 1959/60 har teaterskolan i Stockholm 20 elever, skolorna i Göteborg och Malmö vardera 14 och Norrköping 5 elever.

I syfte att utröna den studieekonomiska situationen för de studerande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning har utredningen låtit verkställa en enkätundersökning avseende de vid respektive skolor höstterminen 1959 närvarande studerandena. Vid bearbetningen har dock uteslutits två grupper studerande, nämligen dels sådana elever vid musikhögskolan och musikkonservatoriet, vilka samtidigt är militära beställningshavare, dels arkitektstuderande vid konsthögskolan. Anledningen härtill är enligt utredningen, att de förra är kommenderade till utbildningen med bibehållna löneförmåner, medan de senare regelmässigt bedriver studierna parallellt med förvärvsarbete. Undersökningen omfattade 480 elever, varav 371 svarade, d. v. s. en svarsprocent på totalt 77. Svarsfrekvensen varierade vid de olika skolorna från 100 till 73 procent. Utredningen har försökt bedöma materialets tillförlitlighet samt härvid funnit, att man trots den statistiskt icke helt nöjaktiga svarsprocenten med en viss försiktighet bör kunna anse materialet representativt.

Undersökningsresultaten har i de fall, där så varit möjligt, jämförts med resultaten av den studentekonomiska undersökning, som statistiska centralbyrån i preliminärt skick publicerade 1957. Ifrågakvarande undersökning avsåg åren 1953 och 1956 vid universiteten, högskolorna, gymnastiska centralinstitutet och socialinstitutet inskrivna studerande, vilka utan att ha avlagt grundexamen alltså var närvarande vid någon av nämnda läroanstalter höstterminen 1956.

Beträffande de studerandes *kön, civilstånd, ålder m. m.* anför utredningen i huvudsak följande.

Av de 371 studerande, som besvarat utredningens frågeformulär, är 39 procent kvinnor och 61 procent män. Den högsta andelen kvinnliga elever finns vid teaterskolorna (22 av 45). En dryg femtedel av de studerande är gifta (23 procent). Huvudparten är födda mellan åren 1930 och 1940 (87 procent). Endast ett fåtal är äldre (7 procent) eller yngre (6 procent). Vid konsthögskolan är dock 1/5 av eleverna födda 1929 och tidigare.

Från 1955 års universitetsutredning har uppgift erhållits om andelen med studentexamen av de inskrivna höstterminen 1958 vid konsthögskolan, musikhögskolan och teaterskolorna (ej skolan vid Malmö stadsteater). Totalt hade då 46 av 135 inskrivna avlagt studentexamen (34 procent). Några större skillnader mellan könen eller de olika utbildningsanstalterna fanns ej i detta avseende.

I följande tablå anges *den sociala rekryteringen* till skolorna för högre konstnärlig utbildning i procentuell fördelning på olika socialgrupper. Som jämförelse har motsvarande procentsiffror från den studentekonomiska undersökningen gällande 1953 och 1956 års studentårgångar medtagits, vilka siffror här avrundats till hela procenttal.

Social-grupp	Musik-högsk.	Musik-konserv.	Konst-högsk.	Teat-sk:na	Totalt	Univ. 1953	Univ. 1956
I	30	42	43	39	35	43	44
II	42	46	35	51	42	44	39
III	28	12	22	10	23	13	17
Samtliga	100	100	100	100	100	100	100

Såsom kommentarer till den av utredningen sålunda redovisade tablån anföres följande.

Den studentekonomiska undersökningen redovisade en »kraftig överrepresentation i socialgrupp I och II i studentmaterialet». Uttalandet äger giltighet även för de av denna enkät berörda skolorna. Som framgår av tablån har dock de konstnärliga högskolorna, i jämförelse med universiteten, en större andel elever från socialgrupp III och en mindre andel från socialgrupp I. Betydande variationer förekommer dock inom gruppen. Så är t. ex. andelen teaterlever, som rekryterats från socialgrupp III, mycket ringa. Orsakerna till dessa skillnader såväl inom de konstnärliga högskolorna som mellan dessa och universiteten är självfallet svåra att klarlägga. Redan begränsningen i materialet ger anledning till stor försiktighet vid en bedömning. Det kan dock i detta sammanhang framhållas, att rekryteringen till universiteten i stort avspeglar rekryteringen till gymnasier. De formella kompetenskraven för inträde vid skolorna för högre konstnärlig utbildning är mindre stränga; flertalet elever har ej avlagt studentexamen. Den som av studieekonomiska eller andra skäl ej genomgått gymnasieutbildning har likväl möjlighet att söka in vid de konstnärliga högskolorna. Rekryteringsunderlaget är ur denna synvinkel bredare till dessa skolor.

I fråga om de studerandes *ekonomiska situation* framhåller utredningen i huvudsak följande.

Utredningen har infortrat uppgifter om finansieringen av utgifterna under 1959, varvid inkomsterna uppdelats på följande förvärvskällor: lån, bidrag, stipendier, ianspråktagande av egna tillgångar samt arbete, i förekommande fall även makes. Summan av dessa olika inkomstposter anges i det följande som de studerandes kontanta utgifter.

Den studentekonomiska undersökningen redovisade, att medan de ogifta studenterna »balanserar sin budget på mellan 2 000 och 6 000 kronor», har de gifta studenterna inkomster överstigande 10 000 kronor. Även av utredningens undersökning framgår en väsentlig skillnad mellan de gifta och ogifta eleverna: de förra har betydligt större kontanta utgifter per år.

	Medelutgifter: gifta	Medelutgifter: ogifta	Medianutgifter: gifta	Medianutgifter: ogifta
Musikhögskolan	10 500	4 500	12 000	4 500
Musikkonservatoriet	—	4 600	—	3 000—3 500
Konsthögskolan	10 900	4 400	9 600—11 000	3 600
Teaterskolorna	12 900	4 900	14 700	4 000

Följande uppställning visar hur eleverna vid skolorna för högre konstnärlig utbildning procentuellt sett finansierar sina kontanta utgifter.

	Musik- högsk.		Musik- konserv.		Konst- högsk.		Teat- sk.-na		Samtliga	
	og	g	og	g	og	g	og	g	og	g
Lån	13	12	20	9	17	12	37	27	18	13
Bidrag ..	4	—	4	—	9	2	17	2	7	1
Stip. . . .	7	3	1	—	23	6	10	5	9	4
Tillg. . . .	5	1	2	3	—	1	4	11	4	2
Arbete ..	71	84	68	88	51	79	32	55	62	80
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

De kontanta bidragen från föräldrar och övriga spelar en underordnad roll. Möjligheterna till jämförelse med den studentekonomiska undersökningen är små, då denna endast uppgivit frekvensen av olika inkomstformer (lån, stipendier, arbete etc.). Det synes dock vara uppenbart, att de studerande vid de konstnärliga högskolorna i ännu mindre utsträckning än de universitetsstuderande kan räkna med bidrag från föräldrarna.

De stipendier, som eleverna vid skolorna för högre konstnärlig utbildning för närvarande kan erhålla, är av olika slag. De studerande för musiklärar-, högre kantors- och högre organistexamen vid musikhögskolan och musik-konservatoriet har möjlighet att söka stipendier i samband med räntefria studielån hos studiehjälpnsnämnden. Under läsåret 1958/59 utdelades 31 stipendier till ett sammanlagt belopp av 15 230 kronor. I det material som inkommit som svar på utredningens enkät, utgjordes en fjärdedel av den sammanlagda stipendiesumman vid musikhögskolan av sådana stipendier. De utgår vanligen med belopp under 1 000 kronor per år. Till elever vid konsthögskolan utdelas s. k. kostbidrag i form av reducerat pris på måltider, intagna på en bestämd restaurang. Kostbidraget utdelas efter behovsprövning. Anslaget för detta ändamål uppgår innevarande budgetår till 18 000 kronor. Vissa kommuner utdelar stipendier till elever, som är mantalsskrivna i vederbörande kommun. Främst Stockholms stad utdelar ett betydande antal sådana stipendier, högst uppgående till cirka 600 kronor årligen. En fjärdedel av alla av konsthögskolans elever redovisade stipendier har utdelats av Stockholms stad. Premiäreleverna vid teaterskolorna erhåller ett månatligt stipendium upp till 500 kronor av vederbörande teater. Dessa premiärelevernas förmåner svarar för den övervägande delen av stipendierna vid teaterskolorna. Övriga stipendier utgöres av bidrag från skilda fonder och privata donationer till varierande belopp och villkor.

Förvärvsarbete är för eleverna vid de konstnärliga högskolorna den absolut dominerande finansieringsformen för de studerandes kontanta utgifter. I särskilt hög grad gäller detta för de gifta studerandena. Av de 66 gifta studerande, som redovisat kontanta utgifter över 7 000 kronor, har i 45 fall huvudparten av dessa bestridits av makes arbetsinkomster.

De studerande vid de konstnärliga högskolorna finansierar i mindre utsträckning sina utgifter med lån än de universitetsstuderande. Medan cirka 70 procent av 1953 års inskrivningsårgång i den studentekonomiska undersökningen anges vara skuldsatta är motsvarande andel i utredningens undersökning 56 procent. Fördelningen vid de konstnärliga högskolorna av de skuldsatta och dessas medelskuld framgår av följande tablå.

	Antalet skuldsatta stud.	Skuldsatta i procent av totalant. stud.	Genomsnittlig skuldsomma per läntagare
Musikhögskolan	125	58	5 700
Musikkonservatoriet	21	47	4 900
Konsthögskolan	32	49	5 600
Teaterskolorna	30	67	4 700

En jämförelse med studentekonomiska undersökningen visar att skuldbeloppen särskilt för dem som inskrivits år 1953 är väsentligt högre. Anmärkas bör dock att de universitetsstuderande har större möjligheter att erhålla lån.

Lånefrekvensen under ett år varierar betydligt mellan de olika socialgrupperna. Totalt har av alla studerande 51 procent redovisat lån under ett år. De elever, som rekryteras från socialgrupp II, har den största lånefrekvensen (64 procent), medan denna är ungefär lika hög för eleverna från socialgrupp I och III (36 respektive 42 procent). Att den sistnämnda gruppen studerande lånar i mindre utsträckning torde sammanhånga med att den i större utsträckning finansierar sina studier med förvärvsarbete; möjligen får den relativt ringa lånebenägenheten ses som resultat av ett motstånd inom denna socialgrupp mot skuldsättning. Till övervägande del utgörs lånen av sådana som beviljats av studiehjälpsnämnden. En knapp femtedel av summan av de lån, som upptagits under året, redovisas som lån från anhöriga.

Vad beträffar från studiehjälpsnämnden utbetalade lån för här aktuella grupper anges för läsåret 1958/59 följande belopp:

	Antal lån	Sammanlagt lånebelopp
Musikhögskolan	103	217 000
Musikkonservatoriet	6	12 100
Konsthögskolan	19	38 700
Teaterskolorna	15	35 300
	<hr/> 143	<hr/> 303 100

Mot bakgrunden av de av utredningen sålunda företagna undersökningarna rörande undervisningsorganisationen m. m. samt den studieekonomiska situationen för de studerande framlägges utredningens förslag om förbättring av stödet till de studerande vid de i det föregående angivna skolorna för högre konstnärlig utbildning.

Härvid framhålles inledningsvis, att enligt utredningens mening inga vägande skäl kan anföras för att undantaga eleverna vid dessa högre skolor från möjligheter som eljest står studerande vid högre utbildningsanstalter till buds. Enligt utredningen framstår det tvärtom som ett rättvisekrav, att eleverna vid dessa skolor i likhet med övriga studerande erhåller tillgång till statligt stipendiestöd. Utredningen understryker, att den sociala och geografiska rekryteringen till skolorna för högre konstnärlig utbildning i stort är densamma som rekryteringen till universitet och högskolor. Enligt utredningens mening föreligger därför lika starka skäl att med statligt stipendiestöd stimulera rekryteringen till ifrågakvarande skolor som att

stimulera rekryteringen till annan högre utbildning. Även de studieekonomiska förhållandena för eleverna vid berörda skolor företer uppenbara likheter med de universitetsstuderandes ekonomiska villkor. Här om anförs utredningen i övrigt bland annat följande.

Mycket tyder dock på att eleverna vid de konstnärliga högskolorna har en särskilt prekär ekonomisk ställning. Den mindre andel av utgifterna, som för dessa elever bestrides genom föräldrabidrag, är ett uttryck för detta liksom den större frekvensen av förvärvsarbete — ofta utan varje samband med utbildningen — som finansieringsform. Kostnaderna för studiematerial — t. ex. musikernas instrument och målarnas förbrukningsmaterial — är för en del av eleverna höga. Vidare måste det stora flertalet elever vid skolorna för högre konstnärlig utbildning genomgå en ofta mycket kostsam förutbildning, medan studier vid universitet och högskolor i de allra flesta fall kan påbörjas direkt efter studentexamen. Å andra sidan är gymnasieutbildning ej nödvändig för den som vill genomgå högre konstnärlig utbildning. Studieskulsättningen bland eleverna vid de konstnärliga högskolorna är betydande men dock av mindre omfattning än bland de universitetsstuderande. Detta torde delvis sammanhålla med att de har sämre möjligheter att erhålla lån. En bidragande orsak synes också vara att vissa kategorier bland de berörda eleverna har relativt goda möjligheter till inkomster av förvärvsarbete. Dessutom torde benägenheten att låna vara mindre bland dessa elever, icke minst med hänsyn till de osäkra utkomstmöjligheterna efter avslutad utbildning. En preliminär genomgång av en av utredningen verkställd enkät bland de konstnärligt yrkesverksamma ger vid handen, att stora grupper konstnärligt verksamma har svårt att inom rimlig tid efter studiernas avslutande erhålla sådan inkomst av konstnärlig verksamhet, att de kan verkställa en regelbunden amortering av studielån. Även den skuldsättning bland eleverna, som nu förekommer, måste mot denna bakgrund betecknas som ett allvarligt problem. Den torde bidra till att de skapande konstnärerna, främst under de första åren efter avslutad utbildning, av ekonomiska svårigheter hindras att utöva det yrke för vilket de erhållit utbildning. Det dröjer ofta så länge innan en konstnär kan påräkna tillräckliga inkomster från sitt konstnärliga arbete att han, för att trygga försörjningen, tvingas söka annat förvärvsarbete, vilket lätt medför att han förlorar kontakten med det konstnärliga arbetet.

Med hänsyn till de sålunda anförda omständigheterna har utredningen bedömt snara åtgärder i syfte att förbättra de studieekonomiska förhållandena för eleverna vid ifrågakvarande skolor för högre konstnärlig utbildning så angelägna, att utredningen ansett det befogat att taga upp denna fråga till särskild behandling före den allmänna översyn av de studiesociala åtgärderna på den högre utbildningens område, som utredningen har i uppdrag att genomföra. Under hänvisning till nämnda allmänna översyn framhåller utredningen emellertid att det förslag, som utredningen nu framlägger, bör betraktas som ett provisorium. Utredningen finner vidare övervägande praktiska skäl tala för att här aktuella studerandekategorier inordnas i ett redan existerande system av stödåtgärder. Genom att undvika ett enbart för dessa studerande konstruerat system torde man enligt utred-

ningens mening avsevärt underlätta ett snabbt genomförande av reformen. Två utvägar står härvid till buds. Antingen kan de studerande, varom här är fråga, inordnas under allmänna studiehjälpsreglementets bestämmelser eller kan de hänföras till gruppen av universitets- och högskolestuderande. Utredningen anser övervägande skäl tala för sistnämnda alternativ. I samband härmed anför utredningen bland annat följande.

De studerande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning är till åldern jämställda med de universitetsstuderande. Den förutbildning, som krävs för inträde vid dessa skolor, medför att minimiåldern för de inträdessökande är 18—20 år. Studietiden är vid teaterskolorna tre år, d. v. s. jämförlig med gymnastikläro- och socionomutbildning, och vid de båda till antalet studerande dominerande utbildningsanstalterna — konsthögskolan och musikhögskolan — i stort densamma som för flertalet universitetsstuderande. För alla kategorier erfordras omfattande förutbildning och vid skolorna för högre konstnärlig utbildning är undervisningen liksom vid universiteten av heltidskaraktär. Undervisningen utgör dessutom vid båda typerna av läroanstalter den högsta undervisning, som meddelas inom berörda ämnesområden. Ett avgörande motiv för att i stipendieavseende hänföra eleverna vid dessa skolor till gruppen universitetsstuderande är slutligen, att de studieekonomiska förhållandena i väsentliga avseenden är likartade.

Utredningen föreslår sålunda, att de studerande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning anknyts till det stipendiesystem i form av s. k. naturastipendier som nu gäller för de studerande vid universitet och högskolor. Då utredningen förordar ett jämställande av här berörda grupper med de universitetsstuderande, har läroanstalter som icke är statliga eller statsunderstödda lämnats utanför utredningens förslag.

I anslutning härtill anför utredningen i fråga om vissa avgränsningsfrågor inom den aktuella gruppen studerande bland annat följande.

De studerande vid arkitektlinjen vid konsthögskolan, vilka samtliga avlagt akademisk examen, genomgår vidareutbildning inom sitt yrke. De har under sin grundläggande akademiska utbildning vid teknisk högskola haft möjlighet att erhålla stipendium. De kommer av dessa skäl icke att omfattas av ett stipendiesystem, som avser att underlätta studier för preliminär examen vid universitet eller motsvarande utbildning. De militära bestämmelsehavarna, som under sina studier vid musikhögskolan och musik-konservatoriet i Göteborg uppbär lön, kan vid nu gällande normer för behovsprövning icke komma ifråga för naturastipendier. Några särbestämmelser för dessa båda elevgruppers del torde därför icke vara påkallade.

De studerande vid musikhögskolan på linjerna för musikleäro-, högre kantors- och högre organistexamen, innevarande läsår sammanlagt 160 studerande, har, som tidigare nämnts, tillgång till de stipendier, som utdelas av studiehjälpsnämnden. De har sålunda likställts med eleverna vid de övriga läro- och fackutbildningsanstalter, som omfattas av allmänna studiehjälpsreglementet. Då utredningen avgränsat föreliggande förslag till att avse de studerande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning och då utredningen kommit till resultatet, att naturastipendiesystemet bör tillämpas vid dessa högskolor, bör av praktiska och administrativa skäl detta även

gälla de studerande vid linjerna för musiklärar-, högre kantors- och högre organistexamen. Utredningen vill härvid understryka, att den i sitt fortsatta arbete självfallet kommer att ta upp frågan om studiesociala åtgärder för såväl hela kategorien blivande lärare som vissa andra grupper, som nu hänföres till allmänna studiehjälpsreglementet. Dessa elevers studieförhållanden kan i olika hänseenden vara likartade med här behandlade elevgrupper.

Utredningen behandlar därefter principerna för tillämpning av naturastipendiesystemet för här berörda elevkategorier samt anför härom bland annat följande.

Statsstipendier kan enligt gällande bestämmelser endast tilldelas elev som visat utpräglad studiebegåvning. Den utomordentligt starka konkurrensen bland de inträdessökande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning torde borga för att samtliga intagna elever uppfyller föreskrivna krav på studiebegåvning. Utredningen fäster vidare uppmärksamheten på att studieavbrott ytterligt sällan förekommer vid skolorna för högre konstnärlig utbildning. Vid statsstipendienämndernas behovsprövning har i första hand den sökandes föräldrainkomst lagts till grund. Därjämte har hänsyn tagits till vissa andra faktorer, t. ex. förmögenhet hos sökanden eller hos sökandens föräldrar, sökandens eller föräldrarnas försörjningsbörda samt sökandens egna förvärvs- eller andra inkomster. Behovsprövningen för de studerande vid skolorna för högre konstnärlig utbildning kan ske enligt samma normer, som gäller för de universitetsstuderande. Stipendierna bör, liksom fallet är beträffande de universitetsstuderande, i princip utgå in natura men då särskilda skäl föreligger kunna utgå i kontant form.

Huvudregeln vid bestämmandet av stipendietidens längd har varit, att stipendierna skall kunna utgå under ungefär halva studietiden. Denna regel har emellertid ej kunnat tillämpas utan en viss generalisering. Med hänsyn till studietiden vid skolorna för högre konstnärlig utbildning föreslår utredningen, att statsstipendium må kunna utgå under högst tre år för elever vid konsthögskolan, musikhögskolan och musikkonservatoriet i Göteborg. För eleverna vid de fyra statsunderstödda teaterskolorna föreslås en maximering av stipendietiden till ett och ett halvt år.

Statsstipendienämnderna bör för handläggningen av hithörande ärenden i likhet med vad som är föreskrivet för behandling av ärenden, som gäller elever vid den högre mejeritekniska avdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut kompletteras med representanter för respektive lärar- och elevkårer. Eleverna i teaterskolan i Malmö bör hänföras till statsstipendienämnden i Lund och eleverna i skolan vid Göteborgs stadsteater och vid Göteborgs musikkonservatorium till statsstipendienämnden i Göteborg. Eleverna vid övriga här behandlade skolor bör hänföras till statsstipendienämnden i Stockholm.

Då de studerande vid de konstnärliga högskolorna icke antages vid vederbörande skolor förrän i omedelbar anslutning till höstterminens början, torde för utseende av nya stipendiat krävas ett särskilt utdelningstillfälle. Tidpunkten för ansökan bör därvid läggas så snart som möjligt efter in-skrivningen.

Enligt gällande bestämmelser rörande naturastipendier må nytt stipendium ej tilldelas den som varit närvarande vid universitet och högskolor under längre tid än två år, i vissa fall kortare tid, därest icke sökandens eko-

nomiska förhållanden genom mellankommande omständigheter under studietiden avsevärt försämrats. Utredningen föreslår, att övergångsbestämmelserna så utformas att vid första ansökningstillfället samtliga elever vid skolorna för högre konstnärlig utbildning erhåller rätt att söka naturastipendium. Påföljande år bör samma regler gälla som för de universitetsstuderande.

Vid beräkningen av kostnaderna under de närmaste budgetåren för en stipendiering av här berörda elevkategorier i enlighet med utredningens förslag förutsattes, att antalet inskrivna elever förblir detsamma som innevarande läsår. Om cirka 60 militärmusiker, 60 examinerade arkitekter samt 10 teater elever i tredje årskursen borträknas återstår enligt utredningen sammanlagt 490 elever. Garantilånenämnden uppskattar i sin anslagsframställning för budgetåret 1960/61, att 47 procent av de nyinskrivna universitets- och högskolestuderandena är berättigade till stipendier. Med hänsyn till att samtliga elever vid här ifrågavarande skolor i merithänseende torde vara berättigade till stipendier, anser utredningen, att man vid kostnadsberäkningarna för denna grupp bör räkna med en högre andel stipendieberättigade. Utredningen uppskattar denna andel till 60 procent. Under budgetåret 1960/61 skulle därmed erfordras totalt 294 stipendier. Under budgetåren 1961/62 och 1962/63 nedgår antalet till 288 på grund av att stipendietiden vid teaterskolorna föreslagits till 1 ½ år. Budgetåret 1963/64 slutligen har övergångstiden upphört och stipendieantalet nedgår från och med detta budgetår till 168 per år. Utredningen räknar med samma årskostnad per stipendium 2 450 kronor, som garantilånenämnden föreslagit i sin anslagsframställning för budgetåret 1960/61. De av utredningen beräknade anslagsbehoven vid ett genomförande av utredningens förslag framgår av följande tablå.

Budgetår	Antal stipendier å 2 450 kronor	Beräknade anslag kronor
1960/61	294	720 000
1961/62	288	705 000
1962/63	288	705 000
1963/64	168	410 000

Slutligen tar utredningen upp frågan i vad mån eleverna vid skolorna för högre konstnärlig utbildning bör erhålla de lånemöjligheter som nu står till buds för universitetsstuderande och anför härom bland annat följande.

Samtliga elever vid de berörda skolorna har möjlighet att hos studiehjälpsnämnden söka räntefria lån ur allmänna studielånefonden. Av praktiska skäl synes det lämpligt, att dessa elever i stället får söka räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Dessa lån beviljas, liksom naturastipendierna, av statsstipendienämnderna. Vid övergången till denna lånefond måste tillses att eleverna vid de konstnärliga skolorna icke får någon försämring av sina nuvarande lånemöjligheter.

De studerande vid universitet och högskolor har vidare möjlighet att erhålla s. k. garantilån till studerande. När utredningen nu föreslår att möj-

ligheten att erhålla naturastipendium och räntefritt lån ur universitetslånefonden utvidgas till eleverna vid skolorna för högre konstnärlig utbildning, vore det naturligt, att dessa elever även fick möjlighet att utnyttja de andra låneformer som står de universitetsstuderande till buds. För flertalet av eleverna medför dock ett genomförande av utredningens förslag rörande stipendier och räntefria lån en kraftig förbättring av de studieekonomiska villkoren. De elever som icke erhåller vare sig naturastipendium eller räntefritt lån får däremot, om de ej erhåller tillgång till garantilån, inte någon förbättring i form av statliga studiesociala åtgärder. Även denna elevkategori har klart behov av studiesocialt stöd för sin utbildning. Man torde emellertid kunna förutsätta, att de stipendier av olika slag, som för närvarande utdelas vid de berörda läroanstalterna, i fortsättningen i högre grad kommer dessa elever till godo.

Utredningen understryker slutligen att den elevkategori, som enligt nuvarande regler inte erhåller naturastipendium eller räntefritt studielån, måste ha möjlighet att erhålla statsgaranterade studielån eller en förbättring i annan form av de studiesociala förmånerna utöver vad som i detta sammanhang förutsättes. Med hänsyn till att frågan om det nuvarande garantilånesystemets lämplighet för eleverna vid de konstnärliga högskolorna på grund av tidsnöd ej hunnit penetreras och med hänsyn till de framlagda förslagens provisoriska karaktär, har utredningen trots vad som anförts ej ansett sig beredd att nu framlägga förslag i detta syfte.

Yttranden

Samtliga de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över promemorian, biträder utredningens slutsats, att det studiesociala stödet åt eleverna vid de av utredningens förslag berörda läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning bör förbättras.

Garantilånenämnden uttalar bland annat följande.

De till grund för förslagen liggande utredningarna synes utvisa, att dessa studerande i studiesocialt hänseende hittills bildat en klart eftersatt grupp. Av detta skäl synes det vara väl motiverat att omedelbart och i avbidan på utredningens framtida överväganden rörande hela det frågekomplex, som angivits i utredningsdirektiven, vidtaga vissa *provisoriska* åtgärder i enlighet med utredningens förslag. Det förslag utredningen sålunda redan nu lagt fram anser garantilånenämnden sig kunna tillstyrka. Därvid har nämnden dock fäst mycket stort avseende vid att åtgärderna föreslagits få provisorisk karaktär. Därest förslagen vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, bör den sålunda genomförda reformen icke binda utredningen vid dess fortsatta överväganden beträffande det studiesociala stödets omfattning och administration i stort. Utan att se utredningens slutliga förslag är det för garantilånenämnden omöjligt att avgiva någon definitiv meningsyttring om exempelvis avvägningen mellan stipendie- och låneformerna eller frågan om den på lång sikt lämpligaste arbetsfördelningen mellan garantilånenämnden och studiehjälpsnämnden.

TCO understryker likaledes de föreslagna åtgärdernas karaktär av provisorium och anför bland annat följande.

TCO finner för sin del den studiesociala utredningens förslag angelägna. Utredningen har i första etappen av sitt arbete utvalt de utbildningsanstalter, där de flesta av elevkategorierna hittills saknat rätt till varje slag av statligt stipendium. I och för sig kan invändningar resas mot ett sådant urval av utbildningsanstalter, varigenom exempelvis hela frågan om studiesociala åtgärder för skilda kategorier blivande lärare utelämnats. Då en slutgiltig avgränsning av de utbildningsanstalter och studiebanor, vilka bör hänföras till det studentsociala systemet, uppenbarligen icke kunnat utföras av utredningen i detta sammanhang, vill TCO emellertid tillstyrka utredningens förslag. TCO vill dock understryka att organisationen förväntar sig att utredningen i sin allmänna översyn av de studiesociala åtgärderna beaktar bland annat lärargruppernas problem.

Utredningens förslag innebär bland annat ett jämställande mellan de studerande vid här ifrågakvarande läroanstalter och de studerande vid universitet och högskolor i fråga om rätten att erhålla naturastipendier och räntefria lån. Förslaget tillstyrkes av flertalet remissinstanser. Sålunda anför *statskontoret* bland annat följande.

Av studiesociala utredningens förslag framgår, att den studieekonomiska situationen för eleverna vid skolorna för högre konstnärlig utbildning och för studerande vid universitet i stort sett är likartad. Mot bakgrund härav synes icke något vara att erinra mot utredningens förslag, att ifrågakvarande elever beträffande vissa former av den statliga studiehjälpen jämföras med de universitetsstuderande.

Akademien för de fria konsterna tillstyrker livligt utredningens förslag samt yttrar i anknytning härtill bland annat följande.

Akademien finner det riktigt att de studerande vid arkitekturlinjen vid konsthögskolan ställas utanför naturastipendiesystemet men vill samtidigt framhålla det angelägna i att de studerande vid denna linje, som är en påbyggnad av utbildningen vid tekniska högskolan, i likhet med andra studerande för högre examina får tillgång till studie- och forskningsstipendier motsvarande licentiand- och doktorandstipendier vid universiteten. Akademien vill i detta sammanhang erinra om att den i sina anslagsäskanden vid flera tillfällen framhållit angelägenheten av att arkitekterna erhåller detta stöd i sin fortsatta utbildning.

Även *musikhögskolans lärarråd* tillstyrker utredningens förslag och anlägger vissa synpunkter på beräkningen av antalet stipendieberättigade elever vid musikhögskolan. *Styrelsen för dramatiska teatern* vitsordar riktigheten av utredningens redogörelse för de teaterstuderandes villkor och understryker särskilt, att elever vid teaterskolan som regel icke avbryter sin utbildning.

Studiehjälpsnämnden anser sig däremot ej kunna biträda utredningens förslag. Inledningsvis meddelar nämnden, att den av utredningen redovisade

statistiken rörande från studiehjälpsnämnden utbetalade lån till här aktuella grupper läsåret 1958/59 lider av vissa brister. Bland annat skall antalet lån till elever vid teaterskolorna vara 20 och lånesumman till ifrågavarande kategori 47 400 kronor. Härigenom stiger det sammanlagda antalet lån läsåret 1958/59 från av utredningen angivna 143 till 148; den sammanlagda lånesumman skall vara 314 400 kronor. I fortsättningen anför studiehjälpsnämnden, att de motiv utredningen anfört till stöd för förslaget att jämställa de studerande vid här ifrågavarande utbildningsanstalter med de studerande vid universitet och högskolor är övervägande sådana, som skulle kunna anföras om ett flertal andra elevkategorier. I anslutning härtill uttalar nämnden bland annat följande.

Sålunda kan exempelvis icke de studieekonomiska förhållandena, vilkas likhet med högskoleelevernas utredningen anser avgörande för sin ståndpunkt, anföras som särskilt utmärkande för viss eller vissa elevkategorier, då studieekonomin numera enligt nämndens erfarenhet för elever i tjugooårsåldern är likartad inom alla elevgrupper. Förslaget om de fyra elevkategoriernas inlemmande bland studenterna i fråga om studiehjälp är vidare tydligen en mindre del i ett betydligt större kommande projekt. Utredningen understryker, att den i sitt fortsatta arbete självfallet kommer att ta upp frågan om studiesociala åtgärder för såväl hela kategorien blivande lärare som vissa andra grupper, som nu hänföres till allmänna studiehjälpsreglementet och vilkas studieförhållanden i olika hänseenden kan vara likartade med de av utredningen nu behandlade elevgruppernas. Här gäller det ett betydande antal elever. Enbart de olika lärarkategorierna omfattar bortåt 6 000 elever och lägges härtill eleverna i andra grupper, vilka vet man ej, kan det bli ett mycket stort antal elever, vilkas stipendiestöd i form av naturastipendier skulle medföra avsevärda kostnader för statsverket. Nu föreliggande förslag öppnar därför ett mycket vittsyftande perspektiv, vars statsfinansiella konsekvenser icke kan tillfredsställande överblickas. Med hänsyn icke minst härtill anser sig nämnden icke böra biträda förslaget.

Studiehjälpsnämnden hyser emellertid den uppfattningen att de konstnärliga utbildningslinjerna bör få stipendierätt, och nämnden har själv utarbetat förslag härom i samband med en rationalisering av studielåneverksamheten i studiehjälpsnämndens regi. Nämnden finner sig nu ha anledning framlägga sitt förslag samt anför i anslutning härtill bland annat följande.

Bestämmelserna om stipendier åt låntagare under allmänna studielånefonden är olika för olika grupper elever. För elever vid lärarutbildningsanstalterna, läroverket för vuxna samt statligt kompletteringsgymnasium är stipendiemaximum 960 kronor för läsåret, för eleverna vid fackutbildningsanstalterna 900 kronor. För lärarkandidaterna gäller snävare villkor för erhållande av stipendier, varför dessa i mindre antal kan erhålla stipendier än de övriga läroanstalternas elever. Enligt nämndens mening finnes inga sakliga skäl att behålla en skillnad mellan de två grupperna, vilken kan medföra att elever vid en och samma utbildningsanstalt behandlas olika, beroende på till vilken stipendiegrupp den ena eller andra skolgruppen inom anstalten hänföres. Skillnaden i stipendiebelopp bör likaså upphävas, de

ekonomiska förhållandena är i huvudsak desamma inom båda kategorierna. Då det inte kan ifrågasättas att för någon grupp sänka nu utgående stipendier, bör för seminariegruppen gällande högstbelopp vara utgångspunkten och nämnden anser att detta belopp bör jämkas uppåt till 1 000 kronor för äldre elev. Yngre elever, d. v. s. under 18 år, förekommer praktiskt taget endast vid vissa fackutbildningsanstalter och även där i sällsynta undantagsfall. Med hänsyn till att yngre elever åtnjuter allmänt studiebidrag på 34 kronor per studiemånad synes stipendiemaximum för dessa kunna sättas till 700 kronor. Nuvarande högstbelopp för denna grupp är 675 kronor.

Nu föreslagna stipendier å högst 1 000 kronor för äldre elev och 700 kronor för yngre elev bör kunna tilldelas alla elever som erhåller studielån. Någon förteckning över skolor, vilkas elever är berättigade erhålla stipendier skulle då ej behövas utan eleverna vid varje läroanstalt, där studielån kan utgå, skulle vara berättigade till stipendium enligt lika villkor för alla. Enligt nämndens förslag skulle sålunda nu aktuella elevgrupper, d. v. s. eleverna vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg och de statsunderstödda teaterskolorna kunna få stipendier och elevgrupperna inordnas beträffande stipendiestöd i redan existerande system av stödåtgärder, så som utredningen ansett vara lämpligt. Anslagsposten för stipendier åt låntagare skulle genom nämndens förslag ökas med omkring 800 000 kronor budgetåret 1960/61.

Genom nämndens förslag rationaliseras den kombinerade linjen av studielån och stipendium och samtliga låntagargrupper får antingen förbättrade eller nya möjligheter till stipendier. Förslaget ger visserligen de av utredningen behandlade elevgrupperna avgjort mindre stipendier under de år, som naturastipendier skulle åtnjutas — en invändning som är självklart given i nuvarande situation — men stipendier på 1 000 kronor kan å andra sidan få behållas under hela studietiden, och det sammanlagda stipendiestödet kan därför i huvudsak bli lika stort. Dessutom kan den av nämnden föreslagna reformen säkrare bedömas i fråga om statsfinansiella konsekvenser än den av utredningen föreslagna delreformen med dess följdverkningar.

Den av utredningen föreslagna avgränsningen av de studiesociala formerna till att avse enbart studerande vid statliga eller statsunderstödda högre konstnärliga utbildningsanstalter diskuteras av några remissinstanser. *Garantilånenämnden* framhåller att ifrågavarande princip exempelvis lämnar de studerande vid Göteborgs musei-, rit- och målarskola (Valands konstskola) utanför den föreslagna reformen, vilket förefaller nämnden rimligt blott mot bakgrunden av förslagets provisoriska karaktär. *Konstnärernas riksorganisation* anser att utredningens förslag även borde ha innefattat eleverna vid Valands konstskola och framhåller bland annat följande.

Valand är visserligen inte någon statsunderstödd skola, men dess betydelse för svenskt konstliv, och då främst för den västsvenska konsten, kan inte nog starkt betonas. Vid Valand meddelas en undervisning i måleri, skulptur och grafik, som är fullt jämförbar med den som bedrivs vid konsthögskolan.

Samma synpunkt framföres av ordföranden i *Valands konstskolas nämnd*, som bland annat understryker, att, därest konstskolans elever inte blir delaktiga av det av utredningen föreslagna studiesociala stödet, skolans möjligheter i förhållande till andra utbildningsanstalter av motsvarande slag kommer att starkt begränsas, bland annat med hänsyn till att obemedlade konstnärsbegåvningar kan antagas hellre söka sig till andra anstalter med goda möjligheter till stipendier än till Valands konstskola.

Föreningen aspect framhåller, att de av utredningen föreslagna stipendieförmånerna även borde ha innefattat de studerande vid konstfackskolan i Stockholm och Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Avvägningen mellan stipendier och lån diskuteras av *Föreningen Svenska tonsättare*, som i sitt yttrande hemställer att särskild hänsyn tages till eleverna i kompositionsklass, när bestämmelser fastställs rörande statsstipendier till de studerande vid musikhögskolan. Föreningen anför i anslutning härtill i huvudsak följande.

I olikhet mot övriga elever vid musikhögskolan bibringas eleverna i kompositionsklassen en utbildning, som endast i undantagsfall kan utnyttjas i inkomstbringande syfte under åren närmast efter avslutade studier. Ej heller lämnar utbildningen några egentliga möjligheter att på annat sätt skaffa sig inkomster. Medan eleverna i övriga klasser kan finna vissa om än otillfredsställande utkomstmöjligheter är tonsättarens möjligheter att ens verka som pedagog begränsade. Det är sålunda ofrånkomligt, att tonsättarens ekonomiska situation måste vara alldeles särskilt bekymmersam under de tio—femton första åren efter hans avgång från musikhögskolan. Då det emellertid är inom denna tidrymd han skulle ha att amortera sitt studielån, är det uppenbart, att denna form av ekonomisk studiehjälp ej är särskilt lämplig. Endast stipendieformen kan ge eleven i kompositionsklassen ett någorlunda tillfredsställande utgångsläge efter avslutade musikhögskolestudier.

Utredningens förslag innebär bland annat att här ifrågavarande elevkategorier i varje fall tills vidare icke skall ha möjlighet att erhålla statsgaranterat studielån. Ett flertal remissinstanser uppehåller sig vid detta ställningstagande. *TCO* framhåller, att kombinationen av stipendier och förbättrade lånevillkor rätteligen borde bedömas som en helhet och icke bli föremål för dellösningar. Då det emellertid kan anses tveksamt, om den avvägning mellan stipendier och lånemöjligheter, som gäller för övriga högskolestuderande, utgör en ändamålsenlig lösning för de studerande vid läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning, kan emellertid *TCO* acceptera, att en reform rörande lånemöjligheterna nu icke kommer till stånd.

Musikhögskolans lärarråd understryker vikten av att frågan om möjlighet för elever vid här berörda skolor att erhålla statsgaranterade lån och eventuella andra studiesociala förmåner bringas till en lycklig lösning så snart som möjligt.

Statsstipendienämnden i Lund, SACO, SFS, musikhögskolans elevkår, samt Akademiklubben delar icke utredningens uppfattning, att frågan om tillämpning av kreditgarantisystemet bör anstå i avvaktan på ytterligare utredning. *SFS* yttrar bland annat följande.

Därest studiesociala utredningens förslag skulle genomföras utan att kompletteras med möjlighet att erhålla garantilån, kommer en grupp studerande att ställas utan varje möjlighet att erhålla studiesocialt stöd. Detta skulle innebära ett klart avsteg från hittills tillämpade principer för det direkta studentsociala stödets utformning. Möjligheten att kunna erhålla garantilån saknar inte heller betydelse för de studerande, som är klart berättigade att erhålla statsstipendium. Naturastipendierna kan visserligen kompletteras med räntefria lån, men icke ens om räntefritt lån upp till maximit beloppet står till förfogande, torde en studerande alla gånger kunna finansiera sina studier. Detta gäller särskilt den som är gift och vars make ej är yrkesverksam. Står då ej egna eller anhörigas medel till buds, torde förvärvsarbete vara den enda möjliga källan för den kompletterande studiefinansieringen. I utredningens promemoria förmodas att konstnärernas amorteringsförmåga är dålig. *SFS* vill i anslutning härtill understryka, att en socialt motiverad långivning icke alltför snävt bör fixeras vid hänsynstagande till en framtida amorteringsförmåga. Detta utesluter icke, att statsstipendienämnders och studentkårers befattningshavare bör råda de studerande att i möjligaste mån hålla skuldsättningen nere. Det bör emellertid ankomma på den enskilde att avgöra, om han exempelvis genom förvärvsarbete vill förlänga sin studietid i stället för att ådra sig en skuld, som skall återbetalas under den yrkesverksamma tiden.

Utredningens förslag i fråga om stipendietidens längd beröres av några remissinstanser, vilka även diskuterar vilka följder naturastipendiesystemets införande kan ha för nu utgående stipendieförmåner. *Statskontoret* framhåller i huvudsak följande.

Då den genomsnittliga studietiden vid konsthögskolan synes vara fem år, håller ämbetsverket för sin del före, att tiden för stipendiums åtnjutande bestämmes till högst två och ett halvt år. I betraktande av att utredningen synes ha räknat med att samtliga stipendiebehövande elever vid konsthögskolan skall kunna erhålla statsstipendium, föreslår statskontoret vidare, att de nuvarande behovsprövade kostbidragen slopas. Premiäreleverna vid de fyra teaterskolorna erhåller ett månatligt stipendium upp till 500 kronor av vederbörande teater, vilket får anses utgå av statsmedel. Med utgångspunkt från den av utredningen hävdade principen om jämställdhet i studiehjälpshänseende synes förutsättningar icke finnas för bibehållande av premiärelevernas stipendier.

Akademien för de fria konsterna understryker, att om de studerande vid konsthögskolan kommer i åtnjutande av naturastipendier under de tre första studieåren, kommer den återstående utbildningstiden alltjämt att innebära en svår belastning för de studerande. Med hänsyn härtill finner akademien det angeläget framhålla vikten av att det kostbidrag till behövande elever, som är upptaget på konsthögskolans stat, alltjämt utgår, även

om naturastipendier kommer att ställas till en del av de studerandes förfogande.

SACO ifrågasätter riktigheten av att utredningen fastställer studietiden vid teaterskolorna till tre år samt anför följande.

Genom denna beräkning kommer utredningen fram till att föreslå en stipendietid på ett och ett halvt år vid dessa skolor. Enligt SACO:s uppfattning bör stipendietiden här beräknas till ett år, eftersom tredje studieåret vid teaterskolorna närmast har karaktären av betalt praktikår.

Mot utredningens förslag till *administrativ handläggning* av de föreslagna stödåtgärderna samt förslag till *övergångsbestämmelser* framföres inga invändningar. *Statsstipendienämnden i Stockholm* understryker att den föreslagna tidpunkten för utdelande av stipendierna i synnerhet under nästkommande budgetår kommer att medföra en väsentlig merbelastning på nämndens expedition, särskilt som tiden september—oktober redan nu är den mest arbetstyngda tiden. *Garantilånenämnden* delar statsstipendienämndens i Stockholm uppfattning samt föreslår, att för budgetåret 1960/61 den under anslaget till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter upptagna delposten till Kungl. Maj:ts disposition måtte höjas med 10 000 kronor. Som skäl härför hänvisar garantilånenämnden till statsstipendienämndens i Stockholm yttrande samt anför i övrigt följande.

Om än i mindre utsträckning är motsvarande situation aktuell i Lund och Göteborg. Nämnden vill dessutom nämna, att även den av departementschefen i årets statsverksproposition föreslagna överföringen från nionde till åttonde huvudtiteln av vissa stipendieanslag torde komma att innebära en merbelastning för statsstipendienämnderna. För närvarande torde det dock vara omöjligt att särskilt för varje nämnd uppskatta storleken av de ytterligare förvaltningsanslag, vilka av ovannämnda skäl torde bli erforderliga. I sina petita för budgetåret 1960/61 har garantilånenämnden förordat, att anslagsposten till Kungl. Maj:ts disposition upptages med oförändrat belopp, 10 300 kronor. I avvaktan på erfarenheter av det merarbete, som de nya studerandegrupperna kommer att åsamka statsstipendienämndernas kanslier, förordar garantilånenämnden nu, att ifrågavarande anslag till Kungl. Maj:ts disposition i stället uppföres med 20 300 kronor i riksstaten för budgetåret 1960/61.

3. Naturastipendier åt studerande vid jordbrukets högskolor

För utdelning av elevstipendier (motsvarande) vid jordbrukets högskolor har under obetecknade anslag under nionde huvudtiteln för innevarande budgetår anvisats sammanlagt 155 200 kronor. Ifrågavarande stipendier, vars fördelning på olika högskolor m. m. framgår av efterföljande sammanställning, kan närmast sägas vara av liknande karaktär som de naturastipendier, vilka utgå ur anslaget till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

<i>Lantbrukshögskolan</i> (statsliggaren s. 871, F 6)		
27 elevstipendier å 2 400 kronor		64 800
<i>Veterinärhögskolan</i> (statsliggaren s. 907, H 19)		
20 elevstipendier å 2 400 kronor		48 000
<i>Skogshögskolan</i> (statsliggaren s. 917, I 14)		
10 penningstipendier till ordinarie studerande å 2 400 kronor	24 000	
Naturastipendier till ordinarie studerande	9 600	33 600
<i>Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut</i> (statsliggaren s. 876, F 14)		
4 elevstipendier vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen å 2 200 kronor		8 800
	Summa kronor	155 200

Vid sin anmälan i årets nionde huvudtitel av förslagsanslaget till Skogshögskolan: Omkostnader anför chefen för jordbruksdepartementet, att vad beträffar elevstipendier vissa olägenheter har kunnat konstateras vid skogshögskolan bland annat i det avseendet, att stipendieanslagets karaktär av obetecknat anslag medfört, att stipendiernas antal och storlek inte helt kunnat anpassas efter den standard på ifrågavarande område, som förefinnes vid universitet och högskolor under andra departement. Även i övrigt råder, framhåller departementschefen vidare, en viss brist på överensstämmelse mellan de för skogshögskolan samt de för bland annat universiteten gällande bestämmelserna rörande ifrågavarande slag av stipendier. Vad här sagts torde enligt departementschefen i tillämpliga delar äga giltighet även beträffande motsvarande stipendier vid övriga under jordbruksdepartementet lydande högskolor samt vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet. Under åberopande av här angivna förhållanden förordar departementschefen, att bestämmelserna för erhållande av elevstipendier vid omförmälda, under jordbruksdepartementet hörande läroanstalter anpassas till dem, som gäller vid universitet och andra högskolor. I samband härmed föreslår departementschefen, att medel för ifrågavarande ändamål i fortsättningen anvisas från åttonde huvudtitelns anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Såsom framgår av årets åttonde huvudtitel (punkten 139) har jag inberäknat den i det föregående redovisade summan å i runt tal 155 000 kronor avseende för innevarande budgetår anvisade medel till elevstipendier vid jordbrukets högskolor i det av mig, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräknade anslaget till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

De studerande vid jordbrukets högskolor åtnjuter för närvarande — förutom rätten till nu ifrågavarande elevstipendier — följande s t u d i e s o-

ci a l a f ö r m å n e r. Räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier kan beviljas studerande vid lantbrukshögskolan, högre mejerikursen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Studerande vid nämnda högskolor och utbildningslinje är även behöriga att erhålla studielån med statlig kreditgaranti. De studerande vid Alnarpinstitutets högre trädgårdskurs kan tilldelas räntefritt lån ur allmänna studielånefonden samt stipendium i enlighet med bestämmelserna i allmänna studiehjälpsreglementet.

Följande uppgifter torde böra redovisas beträffande a n t a l e t e l e v e r m. m. samt i fråga om n u g ä l l a n d e s t i p e n d i e b e s t ä m m e l s e r vid här förevarande läroanstalter.

Vid *lantbrukshögskolan* finnes vårterminen 1960 sammanlagt 196 studerande. Det genomsnittliga antalet nyinskrivna för år utgör 40—50. Studietiden uppgår i allmänhet till 4 ½ år. De förut nämnda 27 elevstipendierna om vardera 2 400 kronor utbetalas kontant. Stipendietiden är normalt två år. Stipendierna har i huvudsak tilldelats studerande i andra och tredje årskurserna under det att endast ett fåtal (4—5 stipendier) brukat utgå till studerande i första årskursen. Anledningen till detta har varit, att man vid utdelandet velat försäkra sig om att vederbörandes studieresultat vid högskolan varit tillfredsställande. Bland de sökande med sådana tillfredsställande studieresultat torde i viss utsträckning det ekonomiska behovet ha fällt utslaget vid utdelningen. Studentbetyget har i mycket ringa utsträckning varit vägledande vid stipendieutdelningen.

Vid *högre mejeri- och trädgårdskurserna vid Alnarpsinstitutet* uppgår det totala antalet studerande innevarande läsår till 14 respektive 19. Nyintagning av elever har under senare år skett endast vartannat år. Under år 1959 intogs sålunda vid vardera kursen 10 elever, medan någon nyintagning år 1960 icke kommer att äga rum. Högre mejerikursen omfattar 3 år och högre trädgårdskursen 2 år. Examen avlägges vid den förra kursen under fjärde året och vid den senare i allmänhet under tredje året. De förut nämnda 4 elevstipendierna om vardera 2 200 kronor utbetalas kontant. Stipendietiden är för studerande vid båda här ifrågakvarande kurser ett år. Stipendierna utdelas till behövande ordinarie elever, som med nit och framgång bedrivit sina studier samt iakttagit ett hedrande uppförande. Stipendium har brukat tilldelas studerande vid samtliga årskurser; ledigförklarande brukar ske då eleverna vistats vid institutet 4—6 månader.

Förutom ifrågakvarande stipendier finns för två elever i vardera kursen stipendier, vilka utgår i form av fri bostad med uppvärmning, lyse och städning under ett läsår. Värdet av sådant stipendium uppskattas till 400 kronor.

Totala antalet studerande vårterminen 1960 vid *veterinärhögskolan* är 292. Antalet nyinskrivna för år utgör 30. Studietiden uppgår i allmänhet till 6—7 år. De förut nämnda 20 elevstipendierna om vardera 2 400 kronor

utbetalas kontant. Stipendium utdelas för ett år i sänder, dock att stipendiat, som med omsorg och framgång bedriver sina studier må kunna erhålla förnyat stipendium. Tiden för innehav är maximerad till tre läsår. Stipendium, som första gången ej får utdelas till studerande i högre än fjärde årskursen, tilldelas de ordinarie studerande vid högskolan, som med hänsyn till studiebegåvning och fallenhet för veterinäryrket ävensom till behov av ekonomiskt stöd är främst förtjänta.

Vid *skogshögskolan* uppgår antalet ordinarie studerande vid de fyra årskurserna vårterminen 1960 till 144; antalet nyinskrivna har de senaste åren utgjort 36 för läsår. De förut nämnda penning- och naturstipendierna utgår samtliga i form av fri bostad och fri kost. Stipendium utdelas för ett läsår i sänder, dock att stipendiat, som med omsorg och framgång bedriver sina studier, kan erhålla förnyat stipendium. Tiden för innehav är maximerad till två och ett halvt läsår. Stipendium utdelas till obemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning. I allmänhet har endast studerande vid andra och tredje årskurserna stipendierats. — Eleverna vid *skogshögskolan* har även tillgång till förmånen av fritt logi under de perioder av studietiden under vilka studierna är förlagda till ort utanför Stockholm, sammanlagt 1 år och 8 månader.

4. Rätt till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land, m. m.

Jag torde nu få anmäla en *resolution vid nordiska undervisningsministermötet i Oslo den 2—4 februari 1959* angående stipendier och studielån för studier i annat nordiskt land. Resolutionen har följande innehåll.

1. Studerande, som erhåller stipendier eller lån i hemlandet, bör kunna behålla dessa vid studieuppehåll eller skolgång i annat nordiskt land.

2. För att täcka merkostnaderna för studerande i annat nordiskt land bör vissa särskilda stipendier införas. I detta sammanhang erinras särskilt om kompletterande stipendier för folkhögskoleelever.

3. Studerande, som är bosatt i annat nordiskt land, bör kunna erhålla stipendier och lån på samma villkor som detta lands egna medborgare.

Garantilänenämnden har avgivit yttrande över resolutionen och därvid framhållit i huvudsak följande.

För de statliga naturstipendier och studielån, som står till förfogande för studier vid svenska högskolor, medger gällande bestämmelser, att förmåner får åtnjutas även vid sådana tillfälliga studier vid läroanstalt utom riket, som är betydelsefulla för vederbörandes utbildning. Statsstipendienämnderna beslutar härom efter ansökan i varje särskilt fall.

Enligt gällande bestämmelser har två kategorier av utlänningar rätt att erhålla statliga lån för högskolestudier i Sverige. Den ena kategorin är flyktingstudenter, varmed avses här i riket studerande utlänning, som enligt

utlänningslagen är att anse som politisk flykting. Yttrande härom inhämtas i varje särskilt fall från utlänningskommissionen. Den andra kategorin är utländsk medicine studerande, som av medicinalstyrelsens nämnd för utländska läkare hänvisats till fortsatt medicinsk utbildning från och med andra avdelningen av medicine licentiatexamen.

Med utgångspunkt från det nordiska undervisningsministermötets resolution förordar garantilänenämnden

att svenska studerande bör få medföra samma förmåner, som existerar i Sverige, även vid studier i annat nordiskt land, vilka icke har tillfällig karaktär och vilka bedrivs vid samma slag av högskolor, som angivits i vederbörande svenska författningar;

att högskolestuderande från Danmark, Finland, Island och Norge, vilka är bosatta i Sverige, bör likställas med svenska studerande i studiesocialt hänseende;

att även andra utländska högskolestuderande bör likställas med svenska studerande i studiesocialt hänseende, såvida de är bosatta här i riket och icke vistas här huvudsakligen i syfte att erhålla utbildning för att därefter lämna Sverige; samt

att det i samband härmed överväges att utsträcka samtliga studiesociala förmåner vid högre studier också till flyktingstudenter, vilka för närvarande endast har tillgång till räntefria lån och garantilån till studerande.

Som kommentar till sitt förslag framhåller garantilänenämnden i huvudsak följande.

Beträffande sådana svenska studerande, som bedriver studier i annat nordiskt land utan att ha varit inskrivna vid svensk högskola, torde ärendena lämpligen bära koncentreras till statsstipendienämnden i Stockholm, som har de bästa förutsättningarna att bedöma flera olika studiebanor. De merkostnader, som eventuellt kan vara förenade med svenska studenters studier i annat nordiskt land, synes lämpligen bära täckas inom ramen för garantilån till studerande och några särskilda stipendier för ändamålet torde därför icke erfordras.

Nämndens förslag att även andra utländska, icke-nordiska högskolestuderande bör likställas med svenska studerande i studiesocialt hänseende överensstämmer helt med vad som gäller studiehjälpen enligt allmänna studiehjälpsreglementet. Åtgärden skulle främst möjliggöra att ge studiesociala förmåner även vid högskolestudier till vissa begränsade kategorier av utlännningar, såsom barn till specialarbetare, som ofta genom arbetsmarknadsmyndigheterna särskilt rekryterats till landet. Det är för närvarande ett klart otillfredsställande förhållande att dessa grupper, som icke kan betraktas som politiska flyktingar, helt ställts utanför det studiesociala stödet vid högre studier.

De kostnader för statsstipendier och räntefria lån, som skulle uppkomma vid genomförande av ovanstående förslag, bedömer garantilänenämnden såsom tillräckligt små för att — åtminstone under budgetåret 1960/61 — kunna rymmas inom de besparingar, som regelmässigt uppstår på universitetslånefonden respektive reservationsanslaget till naturastipendier, bland annat genom outtagna lån och stipendier.

5. Departementschefen

Vårt utbildningsväsende befinner sig för närvarande i en period av stark expansion, som hänger samman såväl med en växande strävan till högre studier hos ungdomen som med samhällets stigande behov av kvalificerad och rikt differentierad arbetskraft. Från statsmakternas sida har i denna situation en serie åtgärder vidtagits för att öka den högre utbildningens kapacitet. Jag vill i detta sammanhang endast peka på de beslut, som fattats i syfte att effektivisera och bygga ut undervisnings- och forskningsorganisationen vid universiteten och högskolorna. Det har icke minst från samhällsekonomisk synpunkt tett sig naturligt att vidtaga dessa åtgärder. Men en utbyggnad på detta område kan inte ske på ett tillfredsställande sätt blott genom att öka det högre utbildningsväsendets mottagningskapacitet och förbättra utbildningens kvalitet. Det är ett angeläget intresse att därvid genom en av de enskildas studieekonomiska förutsättningar i möjligaste mån obunden rekrytering till de högre utbildningsbanorna tillvarata begåvade och för högre studier lämpade ungdomar utan avseende på deras skiftande ekonomiska möjligheter att tillgodogöra sig de förbättrade utbildningsresurserna. Mot bakgrunden härav föreligger i dagens läge enligt min mening ett klart behov av en ytterligare utbyggnad av det studiesociala stödssystem, som fick sin principiella utformning genom beslut av 1950 års riksdag.

De riktlinjer som beslöts av 1950 års riksdag rörande stipendiestödet till universitets- och högskolestuderande samt studerande vid socialinstituten har stegvis realiserats under det gångna årtiondet. Den senaste etappen i denna utbyggnad utgör det av 1957 års riksdag fattade beslutet om nya stipendier till 26 procent av en årgång nyinskrivna. Den 26-procentiga stipendieringen innebär emellertid i dagens läge icke, att den ursprungligen uppställda målsättningen därmed är helt förverkligad. Det har nämligen icke visat sig möjligt att sänka studielämplighetskravet till den från början avsedda Ba-gränsen. Den nivå som nåtts motsvarar omkring 3,5 i genomsnittligt studentbetyg, d. v. s. mitt emellan Ba och AB i en betygsskala där vitsordet B har värdet 2, vitsordet Ba värdet 3 och vitsordet AB värdet 4. Detta beror främst på att socialgruppsfördelningen bland de universitets- och högskolestuderande — glädjande nog — förskjutits mot en ökad rekrytering av studerande från socialgrupp III. Ett av syftena med 1950 års beslut om det studiesociala stödprogrammets utformning var just att bredda rekryteringsunderlaget för högre studier. Ju större breddning av rekryteringsunderlaget man lyckas åstadkomma, desto större ekonomiska insatser från statsmakternas sida behövs emellertid för att uppnå det år 1950 uppställda målet att ge stipendier åt studenter, som är i behov av ekonomiskt stöd och som

uppfyller kravet på god studielämplighet. 1946 års utredning om den högre utbildningens demokratisering — student-sociala utredningen — vars förslag låg till grund för 1950 års riksdagsbeslut, förutsatte också i sitt betänkande (SOU 1948: 42), att större förändringar i den sociala strukturen hos de olika läroanstalternas studentkårer skulle komma att påverka förutsättningarna för beräkningarna av stipendiebehovet.

Både garantilånenämnden och SFS har vid tidigare tillfällen framhållit, att tillgängliga undersökningar tyder på att stipendiebehovet numera ligger avsevärt över vad som svarar mot en stipendiering av 26 procent av de nyinskrivna. Som framgår av den förut lämnade redogörelsen har garantilånenämnden i sina anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 beräknat kostnaderna för en utvidgad stipendiering, innebärande att de som har minst Ba i genomsnittligt studentbetyg och som uppfyller nu tillämpade ekonomiska och hovskriterier kan stipendieras. Enligt garantilånenämndens beräkningar skulle en sålunda utvidgad stipendiering för närvarande få till följd, att 47 procent av en årgång nyinskrivna skulle bli stipendieberättigade. Kostnaden för ifrågavarande utvidgning beräknas av nämnden för nästa budgetår till 3 400 000 kronor. Verkställda beräkningar, som delvis utförts på grundval av nytt material rörande betygsfördelningen inom olika studentårsgångar, bestyrker i stort sett det resultat nämnden kommit till rörande stipendiebehovet. Den av nämnden framräknade kostnaden torde ligga något i överkant och synes därför även kunna inrymma det ökade medelsbehov, som kommer att bli följden av den stipendiering av de studerande vid jordbrukets högskolor, varom jag avser att i det följande framlägga förslag.

Vid sina beräkningar av det sammanlagda medelsbehovet till naturstipendier nästa budgetår har garantilånenämnden utgått från ett genomsnittligt belopp per stipendium av 2 450 kronor. Nämnden har i första hand räknat med 7 940 000 kronor, avseende 3 240 fortsatta stipendier. Vidare har nämnden vid sin beräkning av kostnaderna för en utvidgad stipendiering kommit fram till att ett belopp av 8 860 000 kronor erfordras för 3 620 nya stipendier. Härav kommer, som förut nämnts, en sänkning av betygskravet att medföra en ökad kostnad av 3 400 000 kronor. Jämfört med innevarande budgetår innebär garantilånenämndens förslag, att antalet nya stipendier skulle komma att öka med drygt 1 700, varav drygt 300 föranleds av studentantalets ökning och återstoden av den förordade utvidgningen av stipendieringen.

Även SFS har i sin skrivelse utgått från en sänkning av meritkravet till Ba i genomsnittligt studentbetyg. Till skillnad från garantilånenämnden har emellertid SFS beräknat anslagsmedel för en utvidgad stipendiering med tillämpning även retroaktivt så att de studerande, som inskrivits ett respektive två år bakåt i tiden vid utbildningslinjer, där enligt reglementet antingen nytt eller fortsatt stipendium kan beviljas under läsåret 1960/61,

skall kunna komma i åtnjutande av dylikt stipendium. SFS har dessutom föreslagit vissa andra utvidgningar av naturastipendiesystemet.

Ett flertal studentstatistiska undersökningar har givit vid handen, att någon avgörande skillnad i studieförutsättningarna icke föreligger mellan å ena sidan den grupp studenter, som har ett genomsnittligt studentbetyg av 3,0—3,4, och å andra sidan den grupp, som har ett genomsnittligt studentbetyg av 3,5—3,9. Studieavbrottsfrekvensen samt studieresultaten är sålunda i stort sett lika för de båda grupperna. Den av nuvarande anslags-tilldelning betingade meritgränsen utestänger följaktligen ett stort antal studielämpade studenter från möjligheten att erhålla statsstipendium. Denna omständighet i förening med angelägenheten av att rekryteringen till högre studier icke hämmas av ekonomiska skäl talar enligt min mening för en utvidgning av stipendieringen till att i princip omfatta samtliga de studerande, som uppfyller de nu tillämpade behovskraven och som har minst Ba (3,0) i genomsnittligt studentbetyg eller häremot svarande kvalifikationer för den som icke avlagt studentexamen. Vid nuvarande fördelning av de studerande på skilda inkomstgrupper torde en sådan utvidgning kunna åstadkommas, om 47 procent av en årgång studerande erhåller stipendium. Sker en ytterligare breddning av rekryteringsunderlaget till ekonomiskt mindre bärkraftiga samhällsgrupper kommer gruppen stipeidieberättigade självfallet att öka. För de närmaste åren finner jag det angeläget, att en stipendiering av omkring 47 procent av de studerande successivt genomföres. Därmed tages alltså ett mycket stort steg i syfte att ytterligare demokratisera utbildningsmöjligheterna i vårt land.

Garantilånenämndens förslag innebär, att å ena sidan fortsatt stipendium under läsåret 1960/61 beviljas alla därtill berättigade stipendiater samt att å andra sidan nya stipendier beräknas för 47 procent av de nyinskrivna. Jag förordar, att medel till naturastipendier för nästa budgetår anvisas till det av garantilånenämnden angivna antalet hela stipendier.

Mot garantilånenämndens beräkning av genomsnittskostnaden under budgetåret 1960/61 för helt stipendium har jag icke funnit anledning till erinran.

Medelsanvisningen till bokstipendier torde i överensstämmelse med garantilånenämndens förslag bära upptagas med oförändrat belopp, 9 700 kronor.

Det torde i detta sammanhang vara lämpligt att beröra 1958 års besparingsutrednings förslag, vilket syftar dels till en omfördelning av det studiesociala stödet till de studerande vid universiteten och högskolorna i riktning mot en relativ ökning av antalet lån och en motsvarande relativ minskning av antalet naturastipendier, dels ock till en höjning av den ränta som efter studietidens slut utgår på lån från statens lånefond för universitetsstudier. I likhet med flertalet av de instanser, som

yttrat sig över förslaget, kan jag icke finna, att skäl nu föreligger att till närmare övervägande upptaga vare sig den ifrågasatta räntehöjningen eller en omfördelning av det statliga stödet till de universitets- och högskolestuderande. Jag vill erinra om att de av mig föregående år tillkallade sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande studiesociala åtgärder på den högre utbildningens område m. m. — studiesociala utredningen — enligt sina direktiv bland annat har att pröva frågan hur avvägningen mellan olika direkta stödformer såsom stipendier och lån på lämpligaste sätt bör ske. Den översyn av de studiesociala åtgärderna på den högre utbildningens område, som de sakkunniga har att verkställa, skall enligt direktiven utmynna i ett handlingsprogram, vilket dels bör vara utformat mot bakgrunden av vad som kan vara praktisk samhällsekonomisk politik i fråga om att satsa på utbildning, dels också bör utförligt och konkret belysas med avseende på sina samhällsekonomiska och statsfinansiella konsekvenser. Jag är således inte beredd att i anledning av besparingsutredningens förslag förorda några särskilda åtgärder.

Jag övergår så till att behandla frågan om en utvidgning av naturstipendiesystemet m. m. till att omfatta studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna.

Studiesociala utredningen har framlagt förslag om förbättrat studiesocialt stöd för de studerande vid statliga eller statsunderstödda läroanstalter för högre konstnärlig utbildning. Utredningen har bland annat genomfört en enkätundersökning rörande nämnda studerandes sociala och ekonomiska situation. Resultatet av undersökningen tyder på att i dessa hänseenden elevrekryteringen till läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning är i stort sett densamma som rekryteringen till universitet och högskolor. Eleverna vid de konstnärliga skolorna synes dock befinna sig i en särskilt prekär studieekonomisk situation. Utredningen har därför bedömt snara åtgärder i syfte att förbättra de ekonomiska förhållandena för ifrågavarande elevkategori som så angelägna, att utredningen tagit upp denna fråga till särskild behandling före den allmänna översyn av de studiesociala åtgärderna på den högre utbildningens område, som utredningen har i uppdrag att genomföra. Utredningen understryker därvid, att med hänsyn till nämnda allmänna översyn ett slutligt ställningstagande beträffande den ifrågavarande gruppen nu icke kan ske, varför utredningens förslag är att betrakta som ett provisorium. Förslaget innebär, att eleverna vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping i fråga om studiesocialt stöd dels anknyts till naturstipendiesystemet, dels erhåller rätt att söka räntefria lån ur statens lånefond för universitetsstudier. Med hänsyn bland annat till förslagets provisoriska karaktär har utredningen icke nu ansett sig beredd att framlägga förslag syftande till

att här ifrågavarande elevkategori erhåller rätt att söka statsgaranterat studielån.

Enligt min mening föreligger starka skäl för att omedelbart genomföra studiesociala stödåtgärder för de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna. Jag tillstyrker därför, att naturastipendiesystemet från och med nästa budgetår i enlighet med de riktlinjer utredningen förordat införes vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping. Jag delar vidare utredningens uppfattning, att det av praktiska skäl är lämpligast att de studerande vid nämnda utbildningsanstalter, vilka nu har möjlighet att söka räntefria studielån ur allmänna studielånefonden, från och med nästa budgetår får rätt att söka sådana lån ur statens lånefond för universitetsstudier, detta bland annat med hänsyn till att sistnämnda lån, liksom naturastipendierna, beviljas av statsstipendienämnderna. Jag förutsätter härvid, att statsstipendienämnderna vid prövningen av ansökningar om räntefria lån från elever vid här aktuella lärosäten, i den mån så är möjligt, beaktar utredningens uttalande, att möjligheterna för ifrågavarande elever att erhålla räntefria lån icke bör försämrats. I likhet med utredningen är jag ej beredd att nu framlägga förslag om att de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna får rätt att söka statsgaranterat studielån.

I anslutning härtill finner jag det angeläget att understryka vad utredningen själv, liksom även flera remissinstanser, anfört rörande förslaget karaktär av provisorium. De av studiehjälpsnämnden i dess yttrande framförda synpunkterna på frågan om i vilka former det studiesociala stödet till här berörda elevgrupper bör utgå torde således komma att aktualiseras i samband med utredningens fortsatta överväganden, bland annat vid den översyn, som utredningen enligt givna direktiv har att verkställa i fråga om den från utbildningspolitiska synpunkter alltmer viktiga gränsdragningen mellan de två huvudsystemen för studiesociala åtgärder. Utredningens slutliga förslag bör givetvis även innefatta ett ställningstagande till de av vissa remissinstanser resta invändningarna mot att de studerande ej nu föreslagits erhålla rätt att söka studielån med statlig kreditgaranti liksom även till de av några instanser berörda frågorna rörande principerna för avgränsningen av det studiesociala stödet såväl inom gruppen studerande vid högre konst-, musik- och teaterskolor — exempelvis beträffande Valands konstskola — som gentemot vissa övriga grupper av studerande.

I likhet med utredningen anser jag, att den starka konkurrensen bland de inträdessökande vid de konstnärliga högskolorna liksom även den ringa avbrottsfrekvensen borgar för att samtliga intagna elever uppfyller föreskrivna krav på studielämplighet. Detta innebär, att den ekonomiska behovsprövningen blir det utslagsgivande kriteriet vid stipendieutdelningen. Nämnda prövning torde bära ske efter samma normer som statsstipendie-

nämnderna använder beträffande de universitetsstuderande. Mot utredningens uppskattning att cirka 60 procent av de studerande vid läroanstalterna för högre konstnärlig utbildning härigenom torde bli stipendieberättigade, har jag icke funnit anledning till erinran.

Utredningens förslag beträffande stipendietidens längd anser jag mig böra biträda. Detta innebär, att statsstipendium skall kunna utgå i högst tre år till elever vid konsthögskolan, musikhögskolan och musikkonservatoriet i Göteborg samt i högst ett och ett halvt år till elever vid dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping. Med hänsyn till att studietidens längd varierar vid musikhögskolans olika avdelningar torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, utfärda närmare bestämmelser rörande tiden för innehav av stipendium vid ifrågakvarande högskola. I övrigt torde stipendium böra utdelas på samma villkor och efter samma regler som gäller för övriga naturastipendieberättigade studerande. Detta innebär bland annat, att statsstipendienämnderna vid handläggningen av ärenden som gäller elever vid berörda läroanstalter bör kompletteras med representanter för respektive lärar- och elevkårer på sätt utredningen föreslagit.

Utredningens förslag till övergångsbestämmelser av den innebörden, att vid första ansökningstillfället samtliga elever vid de här aktuella läroanstalterna erhåller rätt att söka naturastipendium, biträder jag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, meddela närmare bestämmelser om erforderliga övergångsordningar.

Jag vill slutligen beröra en detaljfråga, som rests vid remissbehandlingen av utredningens förslag. Statskontoret har föreslagit, att nu utgående kostbidrag till elever vid konsthögskolan slopas. Med hänsyn bland annat till huvudförslagets karaktär av provisorium har jag ej ansett mig böra förorda någon begränsning av den nu till 18 800 kronor uppgående medelsanvisningen till ifrågakvarande speciella ändamål.

Kostnaderna för naturastipendiesystemets införande vid här aktuella läroanstalter har av utredningen beräknats till 720 000 kronor för budgetåret 1960/61. Jag tillstyrker, att medelsanvisningen under här förevarande anslag för nästa budgetår uppräknas med nämnda belopp.

Den ökning av investeringsanslaget till statens lånefond för universitetsstudier, som blir erforderlig för nästa budgetår vid bifall till mitt förslag om att de studerande vid de högre konstnärliga läroanstalterna erhåller rätt att söka lån ur nämnda fond, uppskattar jag till i runt tal 300 000 kronor. Investeringsanslaget till allmänna studielånefonden torde i gengäld kunna minskas med motsvarande belopp. Jag återkommer till denna fråga vid anmälan i det följande av investeringsanslagen till de två lånefonderna.

Jag övergår så till att behandla frågan om naturastipendiesystemets utvidgning till att omfatta studerande vid jordbrukets högre läroanstalter.

Till att börja med vill jag erinra om att 1946 års studentsociala utredning på sin tid föreslog, att naturastipendiesystemet även skulle införas vid lantbrukshögskolan, högre mejerikursen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Av olika skäl förverkligades ej detta förslag, när naturastipendiesystemet genom beslut av 1953 års riksdag utsträcktes till att omfatta samtliga högre läroanstalter under åttonde och tionde huvudtitlarna. I årets statsverksproposition har emellertid chefen för jordbruksdepartementet vid sin anmälan av förslagsanslaget till omkostnader vid skogshögskolan förordat, att de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna samt därjämte högre mejerikursen och högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet infogas i naturastipendiesystemet från och med budgetåret 1960/61. Bifall till ifrågavarande förslag innebär, att nu under nionde huvudtiteln utgående medelsanvisningar till kontantstipendier vid berörda läroanstalter kan minskas med sammanlagt i runt tal 155 000 kronor. Nämnade belopp bör i stället tillföras här förevarande anslag.

För egen del vill jag understryka, att några påfallande skillnader av exempelvis studieorganisationsart eller i fråga om de studerandes sociala rekrytering och studieekonomiska förhållanden icke föreligger mellan å ena sidan de nu berörda läroanstalterna och utbildningslinjerna och å andra sidan övriga universitet och högskolor. Jordbrukets högre läroanstalter är, med undantag för den högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet, redan såtillvida infogade i det studiesociala stödsystemet för det högre utbildningsväsendet i övrigt, att de studerande vid dessa läroanstalter äger rätt att söka statsgaranterat studielån och lån ur universitetslånefonden. Jag föreslår nu, att naturastipendiesystemet från och med nästa budgetår införes vid lantbrukshögskolan, högre mejeri- och högre trädgårdskurserna vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Vid bifall till mitt förslag torde medelsanvisningen under förevarande anslag böra höjas med 155 000 kronor.

Beträffande stipendietidens längd föreslår jag, att tiden för innehav av stipendium sättes till högst tre år vid veterinärhögskolan, högst två år vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan, samt högst ett och ett halvt år respektive ett år vid högre mejerikursen och högre trädgårdskursen vid Alnarpsinstitutet. I övrigt bör stipendium utdelas på samma villkor och efter samma regler, som gäller för övriga naturastipendieberättigade studerande.

Övergången till naturastipendier kan komma att medföra, att vissa nu inskrivna studerande vid de berörda högskolorna kommer i ett oförmånligare läge jämfört med tidigare. Sålunda har nu utgående stipendier i allmänhet utdelats under andra eller tredje studieåret, vilket medfört att de

till skillnad mot vad som är föreskrivet beträffande naturastipendierna ofta kommit att innehavas även under den senare delen av studietiden. Vidare är exempelvis vid skogshögskolan den nu gällande maximitiden för innehav av stipendium ett halvt år längre än motsvarande tid kommer att bli vid naturastipendiesystemets införande. Övergångsbestämmelserna bör därför enligt min uppfattning utformas så att möjligheterna att erhålla och innehava stipendium icke försämras för dem som nu är inskrivna vid de berörda högskolorna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, föreskriva härutinnan erforderliga övergångsanordningar.

Jag övergår härefter till att behandla frågan om rätt att innehå stipendium och lån vid studier i annat nordiskt land m. m. Denna jämte vissa andra frågor rörande utländska medborgares rättigheter i studiesocialt avseende har aktualiserats genom den tidigare redovisade resolutionen vid nordiska undervisningsministermötet i Oslo i februari 1959.

Med erinran om vad jag i årets statsverksproposition (åttonde huvudtiteln s. 534) i förevarande hänseende anfört beträffande studiehjälp enligt allmänna studiehjälpsreglementet, förordar jag i enlighet med garantilånenämndens förslag att rekommendationerna i den ifrågavarande resolutionen genomföres på så sätt, att svenska studerande bör få åtnjuta de studiesociala förmåner, som ges i Sverige, även vid sådana studier i annat nordiskt land, som icke har tillfällig karaktär och vilka bedrives vid samma slag av högskolor, som angivits i vederbörande svenska författningar. I anslutning härtill förordar jag vidare, att universitets- och högskolestuderande från Danmark, Finland, Island och Norge, vilka är bosatta i Sverige och icke vistas här huvudsakligen i syfte att erhålla utbildning för att därefter återvända till hemlandet, likställas med svenska studerande i studiesocialt hänseende. Slutligen förordar jag, att den sistnämnda principen härutöver och på samma villkor bör genomföras även beträffande övriga utländska studerande. Bifall till sistnämnda förslag innebär bland annat att flyktingstudenterna, vilka för närvarande endast har tillgång till räntefria lån från statens lånefond för universitetsstudier samt studielån med statlig kreditgaranti, inbegripes även i naturastipendiesystemet.

I enlighet med garantilånenämndens förslag bör ärenden beträffande sådana svenska studerande, vilka studerar i annat nordiskt land, och vilka tidigare icke varit inskrivna vid svensk högskola, handläggas av statsstipendienämnden i Stockholm.

I likhet med garantilånenämnden anser jag, att de merkostnader, som kan uppkomma för en svensk studerande vid studier i annat nordiskt land, i första hand bör täckas genom garantilån.

Beträffande de kostnader för stipendier och räntefria lån till utländska studerande, som kan uppkomma vid genomförande av de här framlagda förslagen, synes dessa — såsom garantilånenämnden anfört — vara av den storleksordningen att de kan rymmas inom den i övrigt beräknade medelsanvisningen.

Med anledning av garantilånenämndens förslag beträffande *f ö r v a l t n i n g s k o s t n a d e r n a* vid statsstipendienämnderna tillstyrker jag, att en tjänst som kontorist i Ae 9 inrättas vid var och en av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund och Göteborg samt en tjänst som kansliskrivare i Ae 10 vid statsstipendienämnden i Stockholm. Jag biträder tillika garantilånenämndens förslag, att statsstipendienämnden i Stockholm erhåller rätt att anställa biträden i reglerad befordringsgång.

Garantilånenämndens förslag om ökning av medelsanvisningen till statsstipendienämndernas förvaltningskostnader med 10 000 kronor har jag funnit mig böra biträda. Jag beräknar till ifrågavarande ändamål ett belopp av 160 000 kronor för nästa budgetår.

Slutligen tillstyrker jag även garantilånenämndens förslag att anslagsposten till Kungl. Maj:ts disposition, från vilken huvudsakligen oförutsedda förvaltningskostnader är avsedd att bestridas, uppräknas med 10 000 kronor och förordar sålunda att nämnda anslagspost upptages med ett belopp av 20 300 kronor budgetåret 1960/61.

Vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit, torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med (7 940 000 + 8 860 000 + 9 700 + 720 000 + + 155 000 + 160 000 + 20 300 =) 17 865 000 kronor, vilket innebär en anslagsökning med 6 415 000 kronor. Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av garantilånenämnden, besluta om anslagsmedlens fördelning samt meddela i övrigt erforderliga föreskrifter rörande anslagets disposition. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 865 000 kronor.

IV. Statens lånefond för universitetsstudier

1. Förslag

Till kapitalinvestering i förevarande fond, som tillkom år 1939, har riksdagen beviljat anslag för varje budgetår. För budgetåret 1959/60 är anslaget uppfört med 8 000 000 kronor. För utlåning innevarande läsår har disponerats dels nyssnämnda anslag, dels ock 1 500 000 kronor av de i fonden tillgängliga medlen eller sålunda sammanlagt 9 500 000 kronor.

Garantilånenämnden föreslår för nästa budgetår ett investeringsanslag av 12 800 000 kronor, vars fördelning framdeles bör bestämmas av Kungl. Maj:t. Den av garantilånenämnden sålunda föreslagna anslagsökningen, 4 800 000 kronor, hänför sig med 2 500 000 kronor till en förordad ökning av det individuella lånebeloppet från 2 500 till 3 000 kronor, medan återstående anslagsökning, 2 300 000 kronor, till 1 000 000 kronor orsakas av det ökade antalet fortsatta lån och till 1 300 000 kronor av en förordad ökning i antalet nya lån. För sistnämnda ändamål räknar nämnden därjämte med en behållning å lånefonden av 2 000 000 kronor. Som motivering för sina förslag anför nämnden bland annat följande.

Garantilånenämnden vill erinra om att enligt principbeslut av statsmakterna det direkta studentsociala stödet skall utbyggas såsom en kombination av stipendier och lån. Genom expansionen av övriga stödformer, naturstipendier och studielån med statlig kreditgaranti, har emellertid en relativ eftersläpning sedan flera år inträtt beträffande de räntefria studielånen. Utvecklingen av de olika stödformerna sedan budgetåret 1953/54 belyses i följande sammanställning.

Budgetår	Naturastip.- anslag milj. kr.	Garantilån till studerande		Räntefria studielån utlån.-bemynd. milj. kr.
		antal	milj. kr.	
1953/54	0,94	4.277	13,0	3,86
1954/55	1,87	4.593	14,5	4,60
1955/56	2,69	5.429	17,0	5,56
1956/57	4,38	7.044	22,4	7,00
1957/58	6,87	9.962	30,2	6,95
1958/59	9,37	10.821	33,4	8,00
1959/60	11,28	—	—	9,50

Under hänvisning till främst ökningen i fråga om garantilånen men även till att naturastipendierna de två senaste budgetåren passerat de räntefria lånen i totalbelopp räknat hemställer garantilånenämnden, att anslaget till räntefria lån måtte uppräknas i första hand till 1956/57 års nivå beträffande antalet nya låntagare. Utvecklingen för de räntefria lånen under

senare år samt garantilånenämndens förslag för 1960/61 framgår av följande av nämnden redovisade sammanställning.

Budgetår	Antal lån		Antal aktiva studerande	Nya lån i % av aktiva stud.
	forts.	nya		
1956/57	1.480	1.790	23.755	7,5
1957/58	2.400	740	26.800	2,9
1958/59	2.400	1.240	29.086	4,3
1959/60	2.500	1.800	31.300	5,8
1960/61	3.010	2.550	34.000	7,5

Garantilånenämnden föreslår alltså, att anslag till sammanlagt 5 560 räntefria studielån bör beräknas för budgetåret 1960/61. Nämnden har därvid förutsatt, att fortsatt lån, som enligt lånereglementet utgår med företrädesrätt, skall kunna beviljas till 3 010 tidigare låntagare, d. v. s. i överensstämmelse med hittillsvarande erfarenheter till cirka 70 procent av innevarande års låntagare.

De räntefria lånens normalbelopp har, som förut nämnts, sedan budgetåret 1953/54 varit 2 500 kronor. Det genomsnittliga lånebeloppet utgör enligt garantilånenämnden omkring 2 210 kronor. Nämnden föreslår nu, att från och med budgetåret 1960/61 det årliga maximibeloppet för lån ur ifrågavarande fond höjes till 3 000 kronor, varvid nämnden beräknar den genomsnittliga storleken på lånen till 2 660 kronor. I anslutning härtill anför nämnden bland annat följande.

En sådan höjning anser nämnden vara motiverad med hänsyn till att studiekostnaderna stigit avsevärt sedan år 1953, då lånebeloppet fastställdes. Vidare vill garantilånenämnden liksom föregående år framhålla, att ett ökat individuellt lånebelopp skulle leda till en betydande rationalisering av låneverksamhetens administration. För räntefria lån och garantilån till studerande tillämpas nämligen ett gemensamt ansökningsförfarande. Skulle den sökandes lånebehov överstiga 2 500 kronor måste därför utom ett räntefritt lån hos postsparbanken även ett garantilån i någon annan kreditanstalt beviljas. Redan en höjning från 2 500 till 3 000 kronor av det räntefria lånebeloppet skulle avsevärt minska antalet dylika dubbla lånebeslut och därmed eliminera det administrativa dubbelarbetet i dessa fall.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har i en framställning den 10 november 1959 hemställt, att för nästa budgetår måtte beviljas ett investeringsanslag av sådan storlek, att 30 461 000 kronor finnes tillgängliga för beviljande av räntefria lån för ifrågavarande budgetår. Vidare har SFS — i likhet med garantilånenämnden — föreslagit, att det årliga maximibeloppet för lån höjes till 3 000 kronor. Till stöd för de sålunda framförda förslagen anför SFS i huvudsak följande.

För närvarande utgör anslaget till räntefria lån ungefär en femtedel av den totala utlåningen genom statsstipendienämnderna. Den nuvarande stor-

leken av anslaget till räntefria lån gör att de flesta av de studerande, som ej kan erhålla naturastipendium, men mycket nära uppfyller kraven, ej heller kan beviljas räntefritt lån. De blir enbart hänvisade till att söka statsgaranterat studielån. En naturligare och riktigare proportion mellan stödformerna måste vara att de studerande i första hand får täcka sitt lånebehov med räntefria lån. För därutöver uppkommande lånebehov kan statsgaranterade studielån tillgripas. Denna sista räntebärande lånetyp bör emellertid endast vara en kompletterande studentsocial stödform. Man bör sträva efter att successivt minska dess omfattning genom utökad stipendiering och tillräckliga anslag till fonden för räntefria lån, så att de elementära levnadskostnaderna under studietiden kan täckas genom en kombination av stipendier och räntefria lån. Studieskulsättningens omfattning, som icke visar någon tendens att minska, gör enligt SFS ett kraftigt utökat anslag till räntefria lån starkt nödvändig. När det gäller att mildra verkningarna av en hög skuldbörda är nämligen de räntefria lånen av stor betydelse. En studerande, som under tre års studier fram till examen innehåft räntefritt lån på 2 500 kronor för år, går ut med 706 kronor lägre studieskuld än han skulle ha gjort om han i stället lånat 7 500 kronor i statsgaranterat studielån plus ett belopp avsett att täcka hans ränteutgifter för lånet under hans studietid. Räntevillkoren under amorteringstiden för de räntefria lånen medför 2 145 kronor lägre ränteutgifter under en 15-årig amorteringstid i jämförelse med ett akademikerlån, som under den treåriga studietiden givit samma nettobehållning efter täckande av ränteutgifter som de räntefria lånen. Finansieringen av studietiden vid lärosäten med treårig studietid blir alltså 2 851 kronor (motsvarande drygt ett statsstipendium) billigare för den, som innehåft räntefritt lån än för den som varit hänvisad till enbart statsgaranterat studielån. Vid en studietid på fyra år blir studiekostnaden 4 205 kronor mindre, efter fem års studier blir minskningen 5 780 kronor och efter sex år 7 587 kronor.

Antalet studentexamina har under åren 1951/52—1959/60 i det närmaste fördubblats. Ökningen är procentuellt sett betydligt större än tillväxten av de årskullar, som dessa studenter tillhör. En ökad andel av studenterna kommer numera från ekonomiskt svagare skikt i samhället, inom vilka studentexamina tidigare var relativt sällsynt förekommande. Denna breddade rekrytering kommer som ett resultat av den allmänna demokratiseringsprocessen inom skolväsendet, som i sin tur är en nödvändig förutsättning för att landet skall kunna fylla det ökande behovet av akademisk arbetskraft. Det framstår därför för SFS som utomordentligt viktigt, att man, förutom stipendiering, också ger möjligheter till en lånefinansiering av studierna, som kan minska den nuvarande höga skuldsättningen. SFS har den uppfattningen att skuldsättningsproblemet effektivast löses genom en utökad stipendiering, men vill också understryka att stipendieringen (av nuvarande karaktär) ensamt icke kan utgöra en lösning. Ett naturastipendium täcker endast hälften av studiekostnaden under halva studietiden. Sålunda återstår tre fjärdedelar av studiekostnaden, som de flesta studerande är hänvisade att täcka genom lån. Medvetandet om de konsekvenser i form av en hög skuldsättning som det nuvarande lånesystemet medför, gör att många studielämpade ungdomar hellre avstår från högre studier än att påtaga sig den nödvändiga skuldbördan.

2. Departementschefen

Såsom jag inledningsvis anført har för utdelning av lån ur förevarande fond för innevarande budgetår kunnat disponeras ett belopp av 9 500 000 kronor, varav 8 000 000 kronor anvisats i investeringsanslag för nämnda budgetår. Såväl garantilånenämnden som SFS föreslår höjning av det årliga maximibeloppet för lån från 2 500 till 3 000 kronor samt utgår vid sina beräkningar av anslagsbehovet från det sålunda föreslagna beloppet. Garantilånenämnden räknar vidare med att för utdelning av lån under nästa budgetår skall vara tillgänglig — förutom ett av nämnden föreslaget investeringsanslag av 12 800 000 kronor — en till 2 000 000 kronor uppskattad behållning å lånefonden vid ingången av sistnämnda budgetår. Av den av nämnden sålunda äskade anslagshöjningen, 4 800 000 kronor, hänför sig 2 500 000 kronor till den föreslagna ökningen av det årliga maximibeloppet för lån ur fonden.

För egen del anser jag, att det — icke minst med hänsyn till det ökande studentantalet — är angeläget, att långivningen kommer att avse ett större antal nya lån än innevarande budgetår. Jag har därför funnit mig böra biträda garantilånenämndens förslag, att anslaget för nästa budgetår beräknas så att det — utöver de för ett vidmakthållande av utlåningen nödvändiga automatiska ökningarna av antalet fortsatta och nya lån — även medger ett återställande av den under läsåret 1956/57 gällande utlåningsfrekvensen beträffande nya lån. Däremot är jag ej beredd att biträda förslaget om höjning av det årliga maximibeloppet för lån ur fonden. Anslaget torde med hänsyn till vad jag sålunda förordat böra uppräknas med 2 300 000 kronor. I likhet med garantilånenämnden räknar jag med att av fondmedel tillika kommer att kunna disponeras minst 2 000 000 kronor.

Såsom jag i det föregående anført vid anmälan av reservationsanslaget till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter, beräknar jag härutöver, att en ökning med 300 000 kronor av investeringsanslaget till förevarande lånefond blir erforderlig, därest riksdagen bifaller mitt förut framlagda förslag, att de studerande vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping medges rätt till lån ur universitetslånefonden.

Vid bifall till vad jag föreslagit bör anslaget för nästa budgetår uppföras med 10 600 000 kronor, vilket innebär en höjning med 2 600 000 kronor. Sammanlagt kommer för utdelning av lån under nästa budgetår att finnas disponibelt ett belopp av minst 12 600 000 kronor. Med utgångspunkt i oförändrat genomsnittligt lånebelopp — omkring 2 210 kronor — beräknar jag, att nämnda, för nästa budgetår disponibla belopp skall medge utdelning av drygt 3 000 fortsatta och närmare 2 700 nya lån.

Under återopandande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 600 000 kronor.

V. Allmänna studielånefonden

1. Förslag

Till kapitalinvestering i förevarande fond, som tillkom år 1920, har riksdagen beviljat anslag för varje budgetår utom för budgetåret 1944/45, då investering icke ansågs erforderlig. För innevarande budgetår är anslaget uppfört med 9 100 000 kronor.

Studiehjälpsnämnden föreslår, att detta anslag för nästa budgetår uppföres med 10 500 000 kronor, vilket innebär en ökning med 1 400 000 kronor. Nämnden anför som motivering för detta förslag följande.

På grundval av hittills behandlade, vid ansökningstillfällena den 1 mars, den 1 juli och den 15 september 1959 ingivna ansökningar och de senast den 1 februari 1960 inkommande ansökningarna, beräknade till i huvudsak samma antal som år 1959, kan med visshet beräknas, att omkring 9 300 studielån å större eller mindre belopp kommer att utgå budgetåret 1959/60. Detta innebär, att sagda budgetår antalet lån ökat från närmast föregående budgetår med omkring 900 lån. Anledningen till ökningen får sökas dels i ny-tillkomna läroanstalter med lånerätt för eleverna dels och framför allt i betydligt ökad sökandefrekvens vid de olika läroanstalterna. Nämnden har för att kunna ge studiehjälp åt så många sökande som möjligt nödgats begränsa lånens storlek men utnyttjar också viss kapitaltillgång å fonden, som uppkommit genom större amorteringar än som tidigare kunnat beräknas. Då det måste antagas, att de sökandes antal budgetåret 1960/61 fortsätter att stiga, anser nämnden ofrånkomligt att räkna med omkring 10 000 lån nu sagda budgetår. Med ett medeltal per lån av 1 900 kronor, skulle därför erforderlig lånesumma uppgå till omkring 19 000 000 kronor. Härtill svarar de av generalpoststyrelsens avdelning för studielånens handläggning beräknade amorteringarna å 7 500 000 kronor och en kapitaltillgång å allmänna studielånefonden å omkring 1 000 000 kronor. Erforderligt investeringsanslag blir då 10 500 000 kronor eller 1 400 000 kronor mer än budgetåret 1959/60.

2. Departementschefen

Mot studiehjälpsnämndens beräkning av anslagsbehovet har jag ingen erinran i och för sig. Med hänsyn till att jag i det föregående föreslagit, att de studerande vid konsthögskolan, musikhögskolan, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola samt elevskolorna vid stadsteat-

rarna i Göteborg, Malmö och Norrköping från och med nästa budgetår medgives rätt till lån ur statens lånefond för universitetsstudier i stället för ur allmänna studielånefonden, torde emellertid det för lån ur sistnämnda fond disponibla beloppet böra minskas med 300 000 kronor. Anslaget torde sålunda för nästa budgetår böra uppföras med 10 200 000 kronor, vilket innebär en ökning med 1 100 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Allmänna studielånefonden* för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 10 200 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda under III—V, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lindén

INNEHÅLL

	Sid.
I. Inledning	3
II. Nuvarande studiesociala stödformer	5
III. Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter	9
1. Ökat antal naturastipendier åt nu stipendieberättigade grupper av studerande	9
2. Naturastipendier m. m. åt studerande vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning	15
Studiesociala utredningens förslag	15
Yttranden	27
3. Naturastipendier åt studerande vid jordbrukets högskolor ...	33
4. Rätt till studiesociala förmåner vid studier i annat nordiskt land, m. m.	36
5. Departementschefen	38
IV. Statens lånefond för universitetsstudier	47
1. Förslag	47
2. Departementschefen	50
V. Allmänna studielånefonden	51
1. Förslag	51
2. Departementschefen	51